

VEREENIGING „REMBRANDT"

TOT BEHOUD EN VERMEERDERING
VAN KUNSTSCHATTEN IN NEDERLAND.
1883—1923

VEREENIGING „REMBRANDT"
TOT BEHOUD EN VERMEERDERING
VAN KUNSTSCHATTEN IN NEDERLAND.

CATALOGUS

VAN DE

JUBILEUM-TENTOONSTELLING
IN HET RIJKSMUSEUM TE AMSTERDAM

6 SEPTEMBER—8 OCTOBER
1923

VEREENIGING „REMBRANDT"

TOT BEHOUD EN VERMEERDERING VAN KUNSTSCHATTEN IN NEDERLAND
ONDER BESCHERMING VAN H. M. DE KONINGIN EN H. M. DE KONINGIN-MOEDER.

BESTUUR:

M. P. VOÛTE, Voorzitter.
E. HELDRING, Onder-Voorzitter.
J. VAN HASSELT, Secretaris-Penningmeester.

Prof. AUG. ALLEBÉ.
Jhr. Mr. J. F. BACKER.
M. A. J. BAUER.
Jhr. Mr. Dr. E. A. VAN BERESTEYN.
Jhr. H. TEDING VAN BERKHOUT.
Mr. F. F. BEUKEMA.
Dr. A. BREDIUS.
J. C. J. DRUCKER.
Mr. Chr. P. VAN EEGHEN.
A. J. M. GOUDRIAAN.
F. A. HOEFER.
Prof. Dr. J. HUIZINGA.
Prof. Dr. A. J. DER KINDEREN.
Mr. F. KRANENBURG.
J. L. LAVERGE.
Mr. Dr. W. F. VAN LEEUWEN.
Prof. Dr. W. MARTIN.
M. VAN NOTTEN.
M. ONNES VAN NIJENRODE.
A. F. PHILIPS.
Dr. A. PIT.
EDW. VOM RATH.
Jhr. B. W. F. VAN RIEMSDIJK.
Jhr. Mr. Dr. A. RÖELL.
F. SCHMIDT-DEGENER.
Jhr. C. C. TH. SIX.
Prof. Dr. JAN VETH.
Prof. Dr. W. VOGELSANG.
Jhr. Mr. W. M. VAN WEEDE VAN BERENCAMP.
Mr. P. J. VAN WIJNGAARDEN.

COMITÉ VOOR DE TENTOONSTELLING:

F. W. HUDIG, Voorzitter.
IMA M. BLOK.
D. HANNEMA.
Dr. G. KNUTTEL Wzn.
Jhr. D. C. RÖELL.
Dr. H. SCHNEIDER.
Dr. JOH. D. HINTZEN, Secretaresse.

AMSTERDAM, September 1923.

Onze Vereeniging herdacht den 10den Juli j.l. haar 40-jarig bestaan.
Ontstaan en gegroeid uit de particuliere belangstelling op kunstgebied in Nederland, is zij door vruchtbare samenwerking met achtereenvolgende Regeeringen allengs geworden tot een voor onze openbare musea onmisbare instelling en overziende wat is tot stand gebracht, meenen wij te kunnen zeggen, dat zij geheel heeft beantwoord aan haar doel, t. w. het behoud en de vermeerdering van kunstschatten in Nederland.
De behaalde resultaten schijnen ons belangrijk genoeg, om daarvan een overzicht te geven in het jaar, waarin wij het Regeeringsjubileum van H. M. de Koningin vieren.
Onze tentoonstelling, waarvoor ons door den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen de beschikking werd gegeven over eenige zalen in het Rijksmuseum te Amsterdam, is tweeledig.
Ten eerste omvat zij een keuze uit de kunstvoortbrengselen, die met onze hulp werden verworven. Een volledige verzameling van de door ons bevorderde aanwinsten zou veel te omvangrijk zijn geworden. Wij kozen daarom het belangrijkste. Aan het Rijk en aan de Gemeentelijke Instellingen, die ons hun bezit voor dat doel afstonden, evenals aan den Minister en de Museumdirecteuren voor hunne welwillende medewerking, betuigen wij onze erkentelijkheid.
Naast hetgeen wij tot stand brachten, exposeeren wij op deze tentoonstelling een verzameling schilderijen in hoofdzaak van oude Italiaansche meesters, afkomstig uit de bekende Oldenburg-collectie. Het is ons streven om onze, op dit gebied, zoo misdeelde musea met dit kostbaar bezit te verrijken en wij zijn bereid hiertoe opnieuw onze bemiddeling te verleenen, vertrouwende op denzelfden krachtigen bijstand van vermogende kunstliefhebbers, die ons ook in het verleden in zoo ruime mate is geschonken.
Ons bestuurslid, jhr. H. Teding van Berkhout, schreef ter inleiding van dezen catalogus een overzicht van de geschiedenis onzer Vereeniging, terwijl het deel van den catalogus, betrekking hebbende op de Oldenburg-collectie, wordt voorafgegaan door een inleidende beschrijving der daarin vertegenwoordigde kunst door ons bestuurslid, den heer F. Schmidt-Degener.
Aan allen, die ons bij de voorbereiding dezer tentoonstelling en bij de samenstelling van den catalogus behulpzaam zijn geweest, betuigen wij onzen hartelijken dank.
Ten slotte spreken wij de hoop uit, dat onze tentoonstelling den bezoekers de overtuiging zal schenken van het nuttige werk, dat door onze Vereeniging op kunstgebied in Nederland wordt verricht. Moge deze overtuiging velen er toe brengen om als lid toe te treden of ons werk op andere wijze te steunen!

M. P. VOÛTE, Voorzitter.
J. VAN HASSELT, Secretaris-Penningmeester.

GESCHIEDKUNDIG OVERZICHT

1883—1923

De Vereeniging Rembrandt heeft haar ontstaan te danken aan het initiatief van een kleine, besloten groep Amsterdamsche kunstminnaars, den kunstkrans Arte et Amicitia. De kring telde hoogstens twaalf leden en kwam 's winters één keer in de twee weken bijeen. Beurtelings ontvingen de leden het gezelschap te hunnen huize. De gastheer gaf eene kunstbeschouwing en daarna — gelijk een brochure over de oprichting van de Vereeniging Rembrandt van de hand van den heer Rud. J. Kijzer meedeelt — besprak men onderwerpen die op kunst betrekking hadden.

In 1878 overleed de heer Jac. de Vos Jaczn., die gedurende meer dan veertig jaren de bijeenkomsten van Arte et Amicitia had gepresideerd en wiens bijzonder fraaie teekeningen-verzameling de leden van den krans zeker beter dan wie ook kenden. Dat, toen de veiling dezer collectie in 1883 werd aangekondigd, bij hen de wensch geboren werd, althans het belangrijkste er uit voor ons land te behouden, is begrijpelijk. Dergelijke wenschen met betrekking tot kunstwerken, die te koop geboden werden, had men te onzent reeds menigmaal geuit, maar steeds was er de klacht op gevolgd, dat ons land weer een of ander ernstig artistiek verlies te boeken had. Wij herdenken echter thans, na veertig jaren, het feit, dat het ditmaal niet bij een wensch bleef, doch dat in Februari 1883 de voorzitter van Arte et Amicitia, de heer C. Schöffer, zijn medeleden de vraag stelde: hoe kunnen wij de beste teekeningen uit de collectie-de Vos voor ons land behouden en hoe kunnen wij in 't algemeen den uittocht van waardevolle kunstwerken zooal niet geheel beletten, dan toch belangrijk beperken? En niet minder erkentelijk zijn wij voor de energieke wijze waarop toen het probleem werd onderzocht en opgelost.

De Minister van Binnenlandsche Zaken waardeerde de bedoelingen, die de heeren hem kwamen uiteenzetten, maar kon voor de teekeningen-veiling geen gelden beschikbaar stellen. De chef der afdeeling Kunsten en Wetenschappen, Jhr. Mr. Victor E. L. de Stuers, zei zijne medewerking toe — hij heeft deze tot zijn dood toe gegeven — en adviseerde het benoemen van eene Commissie, die in de veiling-de Vos voor door haar te vinden middelen aankoopen zou doen, welke geleidelijk door het Rijk zouden zijn over te nemen, en die de oprichting eener Vereeniging zou voorbereiden; tevens gaf hij in overweging aan deze Vereeniging den naam

van Rembrandt te verbinden. Beide adviezen werden opgevolgd. Onder presidium van een eere-voorzitter, Mr. G. van Tienhoven, kwam een voorloopig bestuur bijeen; dit bestond uit de heeren Prof. Aug. Allebé, Jac. Ankersmit Jr., C. P. van Eeghen, E. Fuld, G. A. Heineken, Rud. J. Kijzer, H. J. de Marez Oyens, Mr. H. P. G. Quack, C. Schöffer, Mr. J. A. Sillem, Mr. A. D. de Vries Azn. en J. R. Wüste. Dit voorloopig Bestuur stelde — met medewerking van Mr. E. N. Rahusen, die tot zijn dood toe rechtskundig adviseur der Vereeniging bleef — concept-statuten samen en bracht met het oog op de veiling-de Vos in korten tijd een kapitaal groot f 67000,— in rentelooze, bij uitloting aflosbare, obligaties bijeen.

De vergadering van 10 Juli 1883 benoemde een Bestuur en een Dagelijksch Bestuur en arresteerde de statuten; deze werden goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 24 September 1883. Enkele maanden later aanvaardde Z. M. de Koning het beschermheerschap; tegenwoordig bewijzen H. M. de Koningin en H. M. de Koningin Moeder op gelijke wijze Hare belangstelling in het streven van de Vereeniging Rembrandt.

De Vereeniging beoogt het behoud en de vermeerdering van kunstschatten in Nederland; voor haar is dus in verreweg de meeste gevallen de vraag, in welk museum een kunstwerk wordt opgenomen, van weinig belang. In tegenstelling met buitenlandsche vereenigingen, die ten bate van een enkel museum of van een kleine groep van musea werkzaam zijn, stelt de Vereeniging Rembrandt haar geldmiddelen — meestal in den vorm van rentelooze voorschotten, bij uitzondering in die van schenkingen — beschikbaar voor alle kunstverzamelingen van Rijk, provinciën en gemeenten; andere corporatiën zijn er niet van uitgesloten en zelfs kunnen er in bijzondere gevallen particulieren van profiteeren.

Nooit is een renteloos voorschot geweigerd wanneer de kas uitbetaling toeliet en de Vereeniging de zekerheid had, dat het binnen een overeengekomen termijn zou worden terugbetaald; in deze gevallen wordt de wenschelijkheid van den aankoop niet beoordeeld, de Vereeniging treedt slechts op als geldschietster, terwijl voor den aankoop zelf de directeur van het betrokken museum aansprakelijk is.

Naast de tallooze rentelooze voorschotten zijn de gevallen, waarin de Vereeniging zelve als koopster optrad met de bedoeling, het gekochte t. z. t. — met inachtneming van het doel van „Rembrandt" — aan derden over te doen, zeldzaam. Tot dezen vorm van steun behoorden de aankoopen in de veiling-de Vos tot een bedrag van circa f 50.000.—. Wel waren de limites vastgesteld in overleg met den Directeur van 's Rijks Prentenkabinet, den heer J. Ph. van der Kellen, en nam het Rijk in den loop van eenige jaren de teekeningen over, maar de risico voor den aankoop droeg de Vereeniging zelve.

Schenkingen liet de kas slechts zelden toe; zij moesten beperkt blijven tot die gevallen, waarin zonder een bijdrage à fond perdu een onherstelbaar verlies onvermijdelijk, of een aanwinst van een eminent belang uitgesloten was.

Oorspronkelijk was het de bedoeling der oprichters, slechts den uitvoer van belangrijke kunstwerken tegen te gaan, maar reeds bij het opstellen van de statuten werd ook rekening gehouden met de mogelijkheid, kunstschatten, die zich in het buitenland bevinden, voor ons land te verwerven — met de beperkende bepaling echter, dat deze van Nederlandschen oorsprong moesten zijn; bij aankoopen in het land zelf was aan schilderijen en teekeningen door meesters der oude Hollandsche en Vlaamsche scholen de voorkeur te geven.

Reeds omstreeks 1900 echter achtte de Directeur van het Nederlandsch Museum het verwerven van buitenlandsche kunstwerken een zaak van zeer groot belang. Ook onder de aankoopen van 's Rijks Prentenkabinet komt reeds sedert lang, en vooral in de latere jaren in toenemende mate, buitenlandsche kunst voor. In den laatsten tijd toonde ook 's Rijks Museum van Schilderijen de behoefte te gevoelen aan het vormen van een representatieve collectie werken van vreemden oorsprong. In de overtuiging dat deze programma-wijziging van eenige onzer grootste openbare verzamelingen voor ons land van zeer groot belang was, heeft de Vereeniging niet geaarzeld, reeds sedert 1902 menig voorschot voor buitenlandsche kunstwerken beschikbaar te stellen, en toen in 1912 de statuten gewijzigd werden, alle beperkingen op dit punt op te heffen. Zij heeft sinds dien de musea ook in deze richting krachtig gesteund; vele aanwinsten van Nederlandsch Museum en Prentenkabinet en niet het minst de jongste aankoopen ten behoeve van 's Rijks Museum van Schilderijen getuigen hiervan.

De Vereeniging heeft aanvankelijk gemeend zich van de medewerking bij den aankoop van moderne kunstwerken te moeten onthouden, hoewel de statuten deze niet uitsloten. Later echter maakte zij in toenemende mate van deze vrijheid gebruik; vooral 's Rijks Prentenkabinet profiteerde hiervan.

Tenslotte achtte de Vereeniging het gewenscht hare werkzaamheden niet te beperken tot het verleenen van steun bij aankoop. Meermalen droeg zij — alleen of te samen met derden — de kosten van restauratie van schilderijen en gewelf- en muurschilderingen, teneinde ook op deze wijze het behoud van kunstwerken te verzekeren.

Verreweg de meeste voorschotten zijn verstrekt voor schilderijen, die ten behoeve van 's Rijks Museum van Schilderijen; voor kunstwerken van verschillenden aard, die voor het Nederlandsch Museum; voor prenten en teekeningen, die voor 's Rijks Prentenkabinet werden aangekocht. Daarnaast betaalde de Vereeniging vele voorschotten uit ten bate van het Koninklijk Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Steenen, 's Rijks Museum van Oudheden, de provinciale musea te Assen, Groningen en Leeuwarden en de plaatselijke musea te Delft, 's Gravenhage, Haarlem, Leiden, Rotterdam en Zaandijk. — Het aantal schilderijen dat op deze wijze voor ons land behouden of verworven werd bedraagt ongeveer honderd zeventig; — veel grooter is het aantal beeldhouwwerken, bronzen, meubelen en andere voorwerpen van gebruiks- en sierkunst; — dat der prenten en teekeningen loopt in de duizenden. — Aan rentelooze voorschotten werd totaal circa f 1.442.000.— uitbetaald.

De gevallen waarin de koopsom van een kunstwerk geheel of gedeeltelijk door de Vereening Rembrandt werd geschonken zijn tamelijk zeldzaam, vooral in vergelijking met de voorschotten. Het totaal bedrag ervan is echter zeer belangrijk, n. l. circa f 470.000.—.

Tot de belangrijkste aanwinsten waarvoor deze gelden werden besteed behooren: in 's Rijks Museum van Schilderijen drie werken uit de collectie-Messchert van Vollenhove, w. o. J. Vermeer: de Brief; vervolgens het landschap door Rembrandt, J. Vermeer: de Keukenmeid uit de collectie Six, de Alcalde van Corte door Goya, Telemachus en Mentor door Tiepolo, en een Venetiaansch Nobile door Tintoretto, — in het Nederlandsch Museum een door Elyas Scerpswert gedreven reliekhouder,— in het Mauritshuis vijf schilderijen uit de collectie-Steengracht, n. l. Job Berckheyde: Hollandsch grachtje, Gerard Terborch: Moederlijke zorgen, M. Hobbema: de twee watermolens, Is. van Ostade: Varkensdrijver, en Jan Steen: Vroolijk gezelschap; — in het Museum Boymans: een boerenbinnenhuis door A. Brouwer, — en in het Gemeente-Museum te Leiden: een landschap door J. van Goyen.

Hoewel het totaal bedrag der jaarlijksche contributies over 't algemeen bevredigend was en de Vereeniging herhaaldelijk donaties en legaten mocht ontvangen, zouden toch schenkingen en zelfs voorschotten tot totaal-bedragen als boven genoemd onmogelijk zijn geweest, wanneer niet nu en dan de kas op zeer bijzondere wijze ware versterkt geworden.

In de eerste plaats zij met dankbaarheid herinnerd aan het feit, dat in 1895 de Heer D. Franken Dzn. aan de Vereeniging een bedrag van f 100.000.— schonk, op voorwaarde dat deze som met de gekweekte rente bestemd zou worden om te trachten een deel van de collectie-Six voor 's Rijks Museum te verwerven; aan deze voorwaarde werd voldaan toen in 1907 de Vereeniging onder toevoeging van f 54.000.— uit de gewone middelen aan de schenking-Franken (f 146.000.— kapitaal plus rente) door een bijdrage à fond perdu groot f 200.000 de aankoop van o. m. Vermeer's Keukenmeid mogelijk maakte. Nogmaals bleek de belangstelling van den Heer Franken toen, in 1897, de Vereeniging een door hem gelegateerd bedrag van f 10.000.— ontving, terwijl haar in 1899 een legaat, eveneens groot f 10.000.— van den Heer J. Scheltema en een bedrag van bijna f 21.000,— uit het netto-overschot der in 1898 gehouden Rembrandt-tentoonstelling, in 1914 een legaat groot f 25.000.— van een Amsterdamsch lid der Vereeniging Rembrandt en in 1916 een schenking groot f 15.000.— van den Heer en Mevrouw d'Aulnis de Bourouill—Twiss werd uitbetaald.

In 1913 ontving de Vereeniging van belangstellenden uit alle deelen van het land aan grootere en kleinere giften een totaal bedrag van ruim f 81.600.—; zij vulde dit uit eigen kapitaal aan tot f 150.000.—, waardoor het verschil tusschen koop- en verkoopprijs der vijf aan het Rijk verkochte schilderijen uit de collectie-Steengracht gedekt werd.

Het jaarverslag over 1922 deelt mede, dat de Vereeniging de Regeering door

een gift van ruim f 48000.— in staat stelde drie schilderijen — door Goya, Tiepolo en Tintoretto — aan te koopen van een groep kunstvrienden, die haar na afloop dezer transactie de beschikking gaf over een kapitaal groot circa f 75.700.—, dat voor aankoop van schilderijen door oude buitenlandsche meesters bestemd is; de Vereeniging voegde hieraan uit eigen kapitaal eene dotatie groot f 75.000.— toe.

Slechts indien — gelijk in 1913 — vele en ruime bijdragen dit kapitaal weer belangrijk doen toenemen, kan de Vereeniging Rembrandt haren arbeid met kracht voortzetten; reeds wordt haar de gelegenheid tot een aanwinst van buitengewone waarde geboden. Moge ons land haar door onbekrompen steun in staat stellen, deze gelegenheid te benutten.

H. TEDING VAN BERKHOUT.

LEDEN VAN HET DAGELIJKSCH BESTUUR
1883—1923

Voorzitters:

Jac. Ankersmit Jr. . .	1883—1903
H. J. de Marez Oyens .	1904—1911
M. P. Voûte	sedert 1912

Onder-Voorzitters:

C. Schöffer	1883—1904
Mr. J. A. Sillem . . .	1904—1912
E. Heldring	sedert 1912

Secretarissen:

Mr. C. J. den Tex Bondt	1883—1886
Mr. N. de Roever . .	1886—1893
E. W. Moes	1893—1904
Jhr. H. Teding van Berkhout	1904—1920
Mr. V. G. A. Boll . .	1920—1923
J. van Hasselt	sedert 1923

Penningmeesters:

H. J. de Marez Oyens .	1883—1904
J. H. van Eeghen . .	1904—1907
J. van Hasselt	sedert 1907

Leden:

Prof. Aug. Allebé . .	1883—1921
Jhr. H. Teding van Berkhout	sedert 1904
Dr. A. Bredius . . .	1888—1921
F. Schmidt-Degener . .	sedert 1914
J. H. van Eeghen . . .	1897—1907
Dr. C. Hofstede de Groot	1893—1913
Rud. J. Kijzer	1886—1904
J. A. Langerhuizen . .	1893—1912
Prof. Dr. W. Martin .	sedert 1914
E. W. Moes	1893—1912
Dr. A. Pit	sedert 1898
Mr. J. A. Sillem . . .	1883—1912
Mr. A. D. de Vries Az.	1883—1885

SCHILDERIJEN, TEEKENINGEN EN PRENTEN

NEDERLANDSCHE SCHOLEN

HANS MEMLINC, Brugsche school. Geboren in de buurt van Mainz omstreeks 1430, gestorven te Brugge in 1494. Schilder van altaarstukken en portretten. Wellicht was hij een leerling van Rogier van der Weyden, van wien hij de typen en soms de geheele compositie overnam. Maar de dramatische en monumentale geest in het werk van zijn voorganger, maakte bij hem plaats voor milder stemming en een duidelijke voorkeur voor lieftalligheid en uiterlijke schoonheid. Zijn portretten zijn ook minder gestileerd en karakteriseerend, doch maken den indruk naar het leven geschilderd te zijn.

1. Portret van een heer, met donker krullend haar. Boven het staalblauwe buis steekt de donker wijnroode kraag van een onderkleed uit. Hij draagt een wit met bruin hermelijn. Achter het hoofd een dofblauwe lucht met aschgrauwe wolken, licht aan den horizon boven een vlak landschap. Op de achterzijde een wapen in zeer sterke kleuren: rood, wit en groen met goud. Omstreeks 1473 geschilderd.

H. 30; B. 22.5. Aangekocht in 1894. — Mauritshuis te 's-Gravenhage.

NOORD-NEDERLANDSCHE SCHOOL, omstreeks 1488.

2. Salvator Mundi; houtsnede uit: „Bernardus: Sermonen, Winter ende Somerstuck", Zwolle, Pieter van Os, 1498. Het blok is waarschijnlijk voor het eerst gebruikt in „Ludolphus: Dat boeck van den leven ons liefs heeren Ihesu Cristi"; Anvers, Claes Leeu, 1488.

H. 12.6; B. 18. Aangekocht in 1922. — 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

MEESTER DER BARMHARTIGHEDEN. Omstreeks 1500 werkzaam, waarschijnlijk te Haarlem. Toont verwantschap met Geertgen tot St. Jans en in zijn later werk met Mostaert. Hij heeft een scherp oog voor karakteristieke volksfiguren, waarvan de opvatting soms denken doet aan den lateren stijl van den grooten Bruegel. De neiging tot het genre komt vooral sterk in deze werken uit.

3. De zeven werken van Barmhartigheid, voorgesteld in zeven afzonderlijke tafereelen,

gevat in één lijst, waarop de oorspronkelijke onderschriften nog te lezen zijn. Van links naar rechts:

a. Het spijzen der hongerigen:

„Deelt mildelick den Armen
God zal U weder ontfarmen".

b. De dorstigen laven:

„Van spijs ende drank in dit leven
Duisentfout zal U weder werden gegeven".

c. Het kleeden der schamelen:

„Uwen evenmensch zijn naecktheyt wilt decken
Op dat God uyt doe Uwer zonden vlecken".

d. De dooden begraven:

„Van den dooden te begraven so wy lesen
Wert Thobias van God gepresen".

e. De pelgrims herbergen:

„Die Heer spreeckt wilt mij verstaen
Wat Ghij den minsten doet wert my gedaen".

f. De zieken verzorgen:

„Wilt ziecken ende crancken vysenteren
U loon zal ewelick vermeren".

g. De gevangenen loskoopen;

„Die gevangen verlost met caritaten
Het komt hiernae Uwer zielen te baten".

Het geheel bewaart een aanschouwelijk beeld van een laat-middeleeuwsche Hollandsche stad, met tal van gevels, luifels en bordessen. Voor het kostuum bevat dit werk een menigte belangrijke gegevens, terwijl de inrichting der gevangenis en vooral die van het hospitaal voor de cultuurgeschiedenis van groot belang is. Door een fijne en treffende symboliek, namelijk door telkens de Christusfiguur op bescheiden wijze tegenwoordig te doen zijn bij de groepen der lijdenden en behoeftigen, is de bijbeltekst „Wat gij den minsten dezer doet, is mij gedaan", op schoone wijze duidelijk gemaakt. Paneel *b.* draagt het inschrift: Anno 1504.

H. 101; B. 55.5; de twee buitenpaneelen B. 54. Afkomstig uit de St. Laurenskerk te Alkmaar. Aangekocht in 1918. Rijksmuseum te Amsterdam.

BRUGSCHE SCHOOL, omstreeks 1510.

4. Portret van een heer („de man met de Simson-medaille"); scharlaken baret tegen blauwgroenen achtergrond. In de hand houdt hij op langen stengel een anjer van iets warmer rood. Hij draagt een bruinviolet buis met zwart geboord; de zwarte banden van de baret omlijsten het magere, scherpe gelaat.

H. 34; B. 24.5. Aangekocht in 1917. Mauritshuis te 's-Gravenhage.

CORNELIS ENGELBRECHTSZ, Leidsche school. Volgens van Mander in 1468 te Leiden geboren en aldaar in 1533 overleden. Belangrijk als leermeester van Lucas van Leyden, maar waarschijnlijk zelf door zijn meer genialen leerling beïnvloed. Vooral in zijn kleinere werken munt hij uit door een verfijnd gevoel voor toon en coloriet, maar soms vermoeit hij door bontheid en een overladen compositie. Met Jacob Cornelisz. van Oostsanen vertegenwoordigt hij in Noord-Nederland de vroege Renaissance.

5. Christus neemt afscheid van zijne Moeder, te midden van een kring van vrouwen en discipelen. Op den achtergrond ziet men Christus, die met zijn jongeren den berg afdaalt en zich wendt naar Jeruzalem, dat in de verte op een heuvel zichtbaar is.

H. 55; B. 43. Aangekocht in 1897. Rijksmuseum te Amsterdam.

NOORD-NEDERLANDSCHE SCHOOL, begin zestiende eeuw.

6. Studieblad met koppen; penseelteekening met witte hoogsels op grijzen grond; verwant aan de school van Engelbrechtsz.

H. 17; B. 25,4. Aangekocht in 1921. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

JACOB CORNELISZ. VAN OOSTSANEN of van Amsterdam. Amsterdamsche school. Te Oostsanen vóór 1470 geboren, te Amsterdam in 1533 overleden. Schilderde religieuze sujetten, maakte portretten en ontwierp teekeningen voor houtsneden. Invloeden van Geertgen tot St. Jans en later van Cornelis Engelbrechtsz, Lucas van Leyden en Dürer zijn bij hem merkbaar. Hij hield vast aan de oude traditie en men kan zeggen, dat het wezen der Renaissance hem vreemd bleef, al nam het Renaissance-ornament langzamerhand een steeds grootere plaats in zijn werk in. De eerst wat zware en boersche figuren worden later sierlijker en gemaniereerder. Zijn toon is somber en krachtig.

7. Golgotha. Aan den voet van het kruis de weenende vrouwen, Johannes en Romeinsche ruiters. Zwevende engelen omringen den stervenden Christus. Op den achtergrond de andere tafereelen van de Passie. In de verte Jeruzalem.

H. 1.04; B. 88. Aangekocht in 1902. Rijksmuseum te Amsterdam.

8. Aanbidding der koningen; penteekening.

H. 28.5; B. 23.2. Aangekocht in 1921. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

9. Maria in de wolken; penteekening.

H. 14.1; B. 11.6. Aangekocht in 1921. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

LUCAS VAN LEYDEN, geboren te Leiden in 1494, gestorven aldaar in 1533. Leerling van zijn vader Huijgh Jacobsz. en van Cornelis Engelbrechtsz. Schilder

van bijbelsche voorstellingen, genrestukken en portretten; houtsnijder en graveur. Vroegrijp talent, dat zich onwikkelde onder invloed van Dürer en Italiaansche grafiek. In ons land de eerste zelfstandige Renaissance-kunstenaar, wiens techniek op alle gebied buitengewoon ontwikkeld was. Zijn schilderwerk heeft een voor zijn tijd ongewoon breeden en vlotten toets. De geheele figuur van Lucas van Leyden lijkt als een aanloop op de latere persoonlijkheid van Rembrandt.

10. Kerkprediking. Op den voorgrond de luisterende schare, waarbij een voornaam man met de St. Anthonis-orde en achter hem een portretgroep, waaronder de schilder zelf (de vijfde van rechts met den zwarten hoed). Op den achtergrond ziet men dezelfde voorname persoon spijzen uitdeelen aan behoeftigen. Gemerkt rechts onder: L. Boven den ingang van het gebouw, waarvoor de uitdeeling plaats heeft, het jaartal 1530?

H. 1.33; B. 97. Aangekocht in 1897. Rijksmuseum te Amsterdam.

ADRIAEN KEY; portretschilder, werkzaam van omstreeks 1558 tot 1589 te Antwerpen. Waarschijnlijk leerling van zijn vader Thomas en zijn oom Willem Key, met wiens werk het zijne wel eens verwisseld wordt, evenals met dat van Moro. Hij schilderde tevens bijbelsche tafereelen.

11. Portret van een aanzienlijk man, met rossig haar en puntbaard, naar rechts gewend. Gedateerd 1581.

H. 42; B. 33. Aangekocht in 1897. Rijksmuseum te Amsterdam.

MAERTEN DE VOS; Antwerpsche school. Geboren te Antwerpen in 1532, gestorven aldaar in 1613; portretschilder en schilder van bijbelsche tafereelen; leerling van Frans Floris; na diens dood de belangrijkste meester van de Antwerpsche schilderschool. Hij werkte te Rome, Florence en Venetië, en zijn werk vertoont duidelijke sporen van dien Italiaanschen invloed. Als portrettist echter zet hij de nationale tradities voort.

12. Gillis Hoffman en Margaretha van Nispen; beiden in het zwart gekleed, staande naast elkaar voor een tafel waarover een groen kleed. Gesigneerd en gedateerd 1570.

H. 116; B. 140. 5. Aangekocht in 1897. Rijksmuseum te Amsterdam.

HENDRICK GOLTZIUS, Haarlemsche school. Geboren te Mühlbrecht bij Venlo in 1558; gestorven te Haarlem in 1617; glasschilder, schilder en graveur; tevens maakte hij clair-obscur houtsneden. Waarschijnlijk leerling van Dirck Volckertsz. Coornhert. In 1590 ging hij naar Italië. Vooral zijn groote figuurstukken staan sterk onder Italiaanschen invloed.

13. Lubber van der Weyden, burgemeester van Haarlem. Teekening met zilverstift op perkament.

H. 6.5; B. 5.5. Aangekocht in 1883. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

FRANS HALS, Haarlemsche school. Geboren te Mechelen of Antwerpen omstreeks 1580; gestorven te Haarlem in 1666, alwaar zijn ouders reeds voor 1591 woonden. Als portrettist telt hij mede onder de grootsten uit alle tijden. Hij onderscheidt zich reeds in zijn eerste werken door een vrije, geheel eigen techniek en door het gemak waarmede hij iedere vluchtige stemming op het gelaat weet weer te geven. In de laatste periode van zijn leven, waarin het hier aanwezige portret ontstond, wordt hij veel soberder van kleur en geeft hoofdzakelijk schakeeringen tusschen grijs en zwart.

14. Portret, waarschijnlijk van een predikant, naar rechts gewend, in bruin-zwarte kleeding met witten kraag, tegen een licht bruinen achtergrond. Ontstaan omstreeks 1654. Gesigneerd met het monogram.

H. 37; B. 29.8. Aangekocht in 1916. Rijksmuseum te Amsterdam.

HENDRICK AVERCAMP. Te Amsterdam in 1585 geboren; te Kampen in 1663 of kort daarop overleden. Waarschijnlijk leerling van den Vlaamschen meester Gilles van Coninxloo. Schilderde ter wille van het ijsvermaak wintergezichten, gestoffeerd met talrijke kleurige figuurtjes. Hij behoorde met Cabel tot de eerste Hollandsche landschapschilders, die uit de Vlaamsche traditie een eigen stijl wisten te ontwikkelen. Behalve schilderijen maakte hij een groot aantal teekeningen, dikwijls met waterverf gekleurd.

15. Wintergezicht. Uitvoerige voorstelling van het Oud-Hollandsche ijsvermaak op een dichtgevroren breede vaart. Tusschen de tallooze kleurige figuurtjes enkele arresleden. Op de beide oevers boerenhofsteden en schuren; op eenigen afstand een kerk en een slot. Overal op wegen en erven figuurtjes in allerlei bedrijf of bezigheid. Gemerkt rechts op een deur: Henricus Av.

H. 77.5; B. 132. Aangekocht in 1897. Rijksmuseum te Amsterdam.

16. IJsgezicht met schaatsenrijders, kolfspelers, visschers enz. Waterverfteekening.

H. 20; B. 33.5. Aangekocht in 1883. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

TORRENTIUS, (Johannes Symonsz van der Beeck). Geboren te Amsterdam in 1589, gestorven aldaar in 1644; vertoefde ook te Leiden en te Haarlem, waar hij wegens zijn lichtzinnige uitlatingen folterbank en gevangenis moest doorstaan. Na zijn invrijheidstelling ging hij naar Engeland, waar hij Karel I tot beschermheer had. Omstreeks 1642 keerde hij weer naar Amsterdam terug.

17. Stilleven, zinnebeeld van de matigheid, zooals de woorden op het muziekblad te kennen geven: „Wat bu-ten maat be-staat,
Uit on-maats qaat ver-ghaat."
Gesigneerd en gedateerd: T, 1614.

Ov. H. 52; B. 50.5. Aangekocht in 1915. Rijksmuseum te Amsterdam.

HERCULES SEGHERS. Geboren te Haarlem omstreeks 1590; gestorven te Amsterdam omstreeks 1640. Landschapschilder en etser; leerling van Gillis Coninxloo I Zijn werk houdt verband met dat der Coninxloo's; tevens is hij echter verwant aan Duitsche meesters als Baldung Grien. Zijn etsen, aesthetisch van hooge waarde, zijn ook technisch van bijzonder belang.

18. Landschap met spitse rots; ets in twee kleuren, waarvan het Prentenkabinet nog een tegendruk bezit en tevens de schets er voor.

H. 9.6; B. 13.8. Aangekocht in 1909. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam

JAN VAN GOYEN, Haagsche school. Te Leiden in 1596 geboren, in Den Haag in 1656 overleden. Landschapschilder. Leerling van Esaias van de Velde, wiens trant hij in zijn vroege kleurige werk met vele figuurtjes navolgt. Later wordt het landschap de hoofdzaak, het anecdotische vervalt en een groenachtig-grijs en bruin-geel wordt de hoofdtoon. Van Goyen heeft het Hollandsche rivierlandschap, de pittoreske dorpsgezichten, de vochtige atmosfeer en de steeds wisselende stemming als het ware spelenderwijs weergegeven. Van zijn rondzwervingen door ons land getuigen de talrijke teekeningen, die hij heeft nagelaten.

19. Vergezicht; hooge, bewolkte lucht, waaronder zich begroeide uiterwaarden uitstrekken tot aan een breede, met den horizon evenwijdig-loopende rivier. Hoogliggende voorgrond met enkele figuurtjes. Gemerkt links: v. G. 1641.

H. 32; B. 44.5. Aangekocht in 1903. Rijksmuseum te Amsterdam.

20. Gezicht op Leiden vanuit het Noorden. De stad teekent zich af boven den lagen horizon over een uitgestrekte vlakte, waardoor de breede Mare stroomt. Op den voorgrond een paar koeien, iets verder een groote zeilschuit. In zwaren bruinen toon. Hooge bewolkte lucht. Gesigneerd en gedateerd 1650.

H. 67; B. 98. Aangekocht in 1904. Museum de Lakenhal te Leiden.

21. Rivierlandschap met dijk. Zwartkrijt-teekening, gewasschen met Oost-Indischen inkt.

H. 16; B. 24.3. Aangekocht in 1883. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

PIETER CODDE. Amsterdamsche school. Geboren te Amsterdam in 1599, gestorven aldaar in 1678. Schilder van genre- en gezelschapsstukken; soms worden dit groepportretten in interieurs. Hij ontwikkelde zich onder invloed van de Haarlemsche school. Hem werd opgedragen de laatste hand te leggen aan het schuttersstuk, dat Frans Hals te Amsterdam onvoltooid had gelaten.

22. Mansportret naar rechts gewend, tegen een lichten grijzen achtergrond, in zwarte kleeding. Gedateerd 1627; „out 40".

H. 14.5; B. 12. Aangekocht in 1898. Rijksmuseum te Amsterdam

23. Vrouwsportret, tegenhanger van het vorige. Zij is eveneens in het zwart gekleed, staande tegen een grijzen achtergrond. Gedateerd 1629; „out 38".

H. 14.5; B. 12.5. Aangekocht in 1898. Rijksmuseum te Amsterdam.

SIMON DE VLIEGER. Geboren te Rotterdam in 1601, gestorven te Weesp in 1653; landschapschilder en zeeschilder, maar als zeeschilder het belangrijkst. Leerling wellicht van Jan Porcellis, later onder invloed van Rembrandt. Woonde te Amsterdam, Delft en Rotterdam; ging in 1649 naar Weesp. In tegenstelling met zijn voorgangers gebruikt hij bij zijn zeegezichten weinig sprekende kleuren, die na 1640 bijna geheel verdwijnen. Zijn toets is luchtiger dan die van Porcellis, wat toch een groote vastheid in de details niet buitensluit.

24. Riviergezicht, met ver verschiet; op den voorgrond een groote driemaster; een werk uit de laatste periode van den meester. Gesigneerd.

H. 88; B. 121. Aangekocht in 1898. Rijksmuseum te Amsterdam.

25. De Thuiskomst van den Valkenier. Dit werk, in goud-bruinen toon gehouden, staat geheel onder den invloed van Rembrandt. Gesigneerd en gedateerd 1637.

H. 71; B. 95. Aangekocht in 1898. Rijksmuseum te Amsterdam.

26. Zeilschepen in stil water. Krijtteekening; met Oost Indischen inkt en sepia gewasschen.

H. 15.7; B. 27.1. Aangekocht in 1888. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

JUDITH LEYSTER, Haarlemsche school. Geboren te Haarlem omstreeks 1600; gestorven te Heemstede in 1660. Was gehuwd met Jan Miense Molenaer, met wien zij korten tijd in Amsterdam woonde; leerling van Frans Hals, wiens stijl zij navolgt, zoodat haar werk vroeger soms op naam van dien meester werd gesteld.

27. De vroolijke drinker, zittend achter een tafel, waarover een groen kleed; hij draagt een grauw wambuis en heeft een zwarte baret met roode veer op het hoofd. Lichte achtergrond. Gesigneerd en gedateerd 1629.

H. 89; B. 85. Aangekocht in 1897. Rijksmuseum te Amsterdam.

GERRIT HOUCKGEEST. Delftsche school. Geboren te 's-Gravenhage omstreeks 1600, gestorven te Bergen-op-Zoom in 1661. Werkzaam te 's-Gravenhage en te Delft. Leerling van Bartholomeus van Bassen. Hij was de oudste van het drietal nauw aan elkaar verwante schilders van kerk-interieurs, waartoe Hendrick van Vliet en Emanuel de Witte behoorden. Slechts een enkele maal bereikte hij de hoogte van dezen laatste.

28. Interieur van de Oude Kerk te Delft, met vele figuren. De perspectief wordt gereleveerd door een geschilderde houten lijst, waarvoor een groen gordijn is opengeschoven. Een zijner beste werken. Gemerkt G. H. 165 .

H. 49; B. 41. Aangekocht in 1892. Rijksmuseum te Amsterdam.

ADRIAEN BROUWER, Vlaamsch-Hollandsche school. Geboren te Oudenaerde in 1605 of 1606, in 1638 te Antwerpen gestorven. Was van c. 1625 tot 1631 hoofdzakelijk te Haarlem werkzaam en vertoefde tevens te Amsterdam. De invloed, dien hij in de Nederlanden en later te Antwerpen uitoefende, is groot geweest. Zijn vroegste werk toont verwantschap met den Boeren-Bruegel, dien hij uit gravures leerde kennen. Schilder van het boerenleven, waarin hij met genialiteit de laagste hartstochten heeft aangedurfd. Vooral in de schildering van het landschap was hij zijn tijd vooruit.

29. Herberg-interieur. Vroeg werk van den meester. De simpele kleurvlakken, waarin kersrood en oranje domineeren, doen duidelijk den invloed van den Boeren-Bruegel herkennen.

H. 34.8; B. 26. Aangekocht in 1919. Museum Boymans te Rotterdam.

JAN DAVIDSZ. DE HEEM, Hollandsch-Vlaamsche school. Geboren te Utrecht in 1606, gestorven te Antwerpen omstreeks 1683 of 1684. Leerling van zijn vader David, van Van Ast, en te Leiden van Bailly. In 1636 vestigde hij zich te Antwerpen. Omstreeks 1628 komt hij te Leiden in de sfeer van Rembrandt, zijn talent ontwikkelde zich echter pas ten volle in Antwerpen, waar hij de werken van Jan Brueghel leerde kennen.

30. Stilleven; vroeg werk van den meester, in warme bruine tinten, in tegenstelling tot zijn latere, kleurige bloemstukken. Gesigneerd en gedateerd 1628.

H. 36.1; B. 48.5. Aangekocht in 1910. Mauritshuis te 's-Gravenhage.

REMBRANDT HARMENSZ. VAN RIJN. Te Leiden in 1606 geboren, te Amsterdam in 1669 overleden. Leerling van den weinig bekenden Jacob van Swanenburg te Leiden, daarna te Amsterdam korten tijd van Pieter Lastman. Vervolgens keerde hij naar Leiden terug, maar vestigde zich in 1631 voor goed te Amsterdam. De ontwikkeling van zijn kunst vertoont een ongewoon verloop. Tot 1642 volgde hij den trant der Barok. Rembrandt was toen een gevierd schilder van Europeeschen naam. Na 1642, het keerpunt in zijn ontwikkeling, ging hij meer en meer een aan de Barok tegengestelde richting uit. Het was hem toen minder om de uiterlijke verschijning dan om het innerlijk wezen te doen. Het groote publiek wendde zich van hem af en begreep hem niet meer. Zijn latere werken, zooals de Staalmeesters en het Bruidje, behooren tot het hoogste, wat de menschelijke geest in de schilderkunst heeft bereikt.

31. De steenen brug. Hollandsch landschap, gezien bij geconcentreerden lichtval uit zware wolken. Geschilderd omstreeks 1640.

H. 29.5; B. 42.5. Aangek. in 1900 met een bijzondere bijdrage van Dr. A. Bredius. Rijksmuseum te Amsterdam

32. Oude man, op een stok leunend. Zwart-krijtteekening.

H. 29.3; B. 17. Aangekocht in 1889. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

33. Slapend kind. Penteekening, gewasschen.

H. 13; B. 17.5. Aangekocht in 1901. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

34. Loth door de engelen uit Sodom gevoerd. Penteekening, gewasschen.

H. 17.9, B. 24.7. Aangekocht in 1901. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

35. Liggende leeuw. Penteekening, gewasschen.

H. 11.9; B. 21.2. Aangekocht in 1901. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

36. Engel in het huis van Tobias. Penteekening.

H. 18.5, B. 14.3. Aangekocht in 1889. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

37. Duinlandschap met gezicht in een vlakte. Penteekening, gewasschen.

H. 17.9; B. 24.7. Aangekocht in 1901. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

38. Gezicht op den Amstel. Penteekening op perkament; gewasschen. Van boven afgerond.

H. 13.2; B. 23.1. Aangekocht in 1890. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

39. Stadspoort. Penteekening, gewasschen.

H. 13.8; B. 19.5. Aangekocht in 1890. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

40. Ophaalbrug te Ouderkerk. Penteekening, gewasschen.

H. 17.3; B. 22.9. Aangekocht in 1890. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

41. Naakte, liggende vrouw. Penteekening, gewasschen.

H. 13.7; B. 28.4. Aangekocht in 1917. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

JACOB ADRIAENSZ. BACKER. School van Rembrandt. Geboren te Harlingen in 1608, overleden te Amsterdam in 1651. Hij was leerling van Lambert Jacobsz. en omstreeks 1632 van Rembrandt; in 1638 woonde hij te Weenen. Hij schilderde voornamelijk portretten en portretgroepen; zijn mythologische en bijbelsche tafereelen zijn van minder belang.

42. Portret van een jongen in het grijs. Vroeg werk van den meester uit den tijd, dat hij leerling van Rembrandt was.

Ov. H. 94; B. 71.5. Door de Vereeniging Rembrandt aangekocht uit de collectie Steengracht in 1913 voor Mevrouw G. K. Rose—Molewater. Mauritshuis te 's-Gravenhage.

ADRIAEN VAN OSTADE; Haarlemsche school. Geboren te Haarlem in 1610, gestorven aldaar in 1685. Eén der belangrijkste vertolkers van het boerenleven, wellicht leerling van Frans Hals. Hij onderging den invloed van Adriaen Brouwer;

terwijl zijn eerste werken ook de nabijheid van Rembrandt verraden, voornamelijk door toon en licht. Later, na 1660, treden de helder sprekende kleuren meer op den voorgrond. Op de individualiseering zijner figuren gaat hij weinig in, hoewel er ook enkele portretstukken van hem bestaan.

43. Rustende schaatsenrijders; gezeten in een boerenwoning om de schouw; één van hen, geheel van voren gezien, staat te praten; zijn schaatsen liggen naast hem. Gesigneerd en gedateerd 1650.

H. 44; B. 35.5. Aangekocht uit de verzameling Six in 1907/8. Rijksmuseum te Amsterdam.

JAN FYT, Vlaamsche school. Geboren te Antwerpen in 1611, gestorven aldaar in 1661. Met zijn leermeester Snijders de grootste dierenschilder van de Vlaamsche school. Hij reisde in Italië, vertoefde langen tijd te Rome, ging ook naar Parijs, en was na 1641 geregeld te Antwerpen. Zijn stillevens munten uit door zeer bijzondere picturale qualiteiten; zijn palet is minder kleurig dan dat van zijn leermeester.

44. Doode vogels. Aan den voet van een zwaren boom, bij wat jachttuig, liggen twee patrijzen en nog eenige kleinere vogels. Links over heideland een uitzicht op een kerktoren tusschen geboomte. Avondstemming. In warme kleuren van bruin en roestrood met het fijne grijs der patrijzen.

H. 48.4; B. 71.5. Aangekocht in 1903. Mauritshuis te 's-Gravenhage.

CAREL FABRITIUS. Delftsche school. Waarschijnlijk geboren in 1614, onbekend waar; omgekomen bij de buskruitramp te Delft in 1654. Leerling van zijn vader. Hij woonde eerst in de Beemster, vervolgens te Amsterdam en na omstreeks 1646 te Delft. Kwam te Amsterdam in de sfeer van Rembrandt en werd zeer waarschijnlijk de leermeester van Vermeer. Slechts een negental werken van zijn hand zijn bekend; vermoedelijk ging het grootste gedeelte verloren bij de ramp van het kruithuis. Hetgeen overblijft wijst op een krachtig, onafhankelijk talent, dat wellicht na Rembrandt de eerste plaats in Holland had kunnen innemen.

45. Portret van Abraham de Potter. Borstbeeld naar rechts gewend, tegen een lichtgrijzen achtergrond; in zwarte kleeding met witten kraag; de handen gevouwen. Gemerkt: Abraham de Potter, aet$^{s.}$ 56; C. Fabritius 1640 f.

H. 69; B. 58. Aangekocht in 1892. Rijksmuseum te Amsterdam.

GERARD TERBORCH. Geboren te Zwolle in 1617, gestorven in 1681 te Deventer, waar hij sedert 1656 woonde; schilder van portretten en portretgroepen en genrestukken. Leerling van zijn vader, en later te Haarlem van Pieter Molijn. Hij vertoefde korten tijd in Engeland, ging naar Italië en misschien ook naar Spanje; tijdens de onderhandelingen is hij te Munster, van 1654—1656 te Zwolle. Onder

invloed van de Haarlemsche school schilderde hij eerst soldatenstukken, later rustige huiselijke tafereelen, voornaam van compositie, teekening en coloriet. Als portretschilder werd hij beïnvloed door Velasquez.

46. Moederlijke zorgen; weergegeven met een groote teerheid van opvatting. Gesigneerd met monogram.

H. 33; B. 29. Aangekocht op de veiling-Steengracht in 1913. Mauritshuis te 's-Gravenhage.

ABRAHAM HENDRICKSZ. VAN BEYEREN. Haagsche school. Geboren te 's-Gravenhage 1620 of 1621, gestorven waarschijnlijk te Alkmaar, nà 1674. Hij wisselde meermalen van woonplaats. Schilder van stillevens en zeestukken. Zijn pronkstillevens en bloemstukken zijn van een rijken luister, ook in zijn visschen is de kleur diep en gloeiend, met een voorkeur voor het rood van mooten zalm. Hij munt uit in stofuitdrukking. Zijn zeegezichten zijn somber en dramatisch.

47. Stilleven van visschen. Een paar schelvisschen, een moot zalm, eenige schollen en andere visschen op een steenen tafel. Daarachter staan tobbe en haak. Gemerkt.

H. 72; B. 59. Aangekocht in 1900. Historisch Museum te 's-Gravenhage.

ISAACK VAN OSTADE. Haarlemsche school. Geboren te Haarlem in 1621; gestorven aldaar in 1649. Schilder van het boerenleven, evenals zijn broeder Adriaen, echter een veelzijdiger talent dan deze, hetgeen ook blijkt uit zijn strand- en sneeuwgezichten. Over het algemeen, en vooral na 1640, heeft het landschap zijn bijzondere aandacht, hoewel toch ook bij hem het figuurschilderen een groote rol speelt.

48. De Varkensdrijver; een boer, gekleed in grijs, rose en blauw, drijft een varken voor zich uit. Gesigneerd en gedateerd 1644.

H. 27; B. 25. Aangekocht op de veiling-Steengracht in 1913. Mauritshuis te 's Gravenhage.

LAMBERT DOOMER. School van Rembrandt. Geboren te Amsterdam in 1622 of 1623; gestorven aldaar in 1700. Hij reisde veel, o.a. in Frankrijk, in Engeland en langs den Rijn; talrijke studies heeft hij op deze reizen gemaakt, voornamelijk penteekeningen, gehouden in bruinen en grijzen toon, die later dikwijls licht gekleurd werden.

49. Hoenderpoort en Belvedère te Nijmegen. Penteekening, gewasschen met Oost-Indischen inkt en sepia.

H. 23.5. B. 35.5. Aangekocht in 1888. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

ABRAHAM VAN DEN TEMPEL, Amsterdamsche school. Geboren te Leeuwarden in 1622 of 1623, gestorven te Amsterdam in 1672; leerling van zijn vader Lambert

Jacobsz. en later van Joris van Schooten te Leiden, waar hij in 1648 lid van het gilde was; in 1660 vertrok hij naar Amsterdam. Als portretschilder is hij verwant aan van der Helst, maar zijn toets is gevoeliger, zijn coloriet meer verfijnd.

50. Pieter de la Court, (1608—1685), schrijver van werken over staathuishoudkunde en industrie, vriend van Jan de Witt; zwarte kleeding tegen een goud-bruin gordijn; achter hem een buste van Plato. Gedateerd 1667.

51. Catherina van der Voort, echtgenoote van den vorige, eveneens in het zwart en wit gekleed; op den achtergrond een tuin. Gedateerd 1667. Tegenhanger van het vorige.

H. 133; B. 106. Aangekocht in 1904. Rijksmuseum te Amsterdam.

BARENT FABRITIUS. In de Beemster in 1624 geboren, te Amsterdam in 1673 overleden. Leerling van zijn vader en omstreeks 1640 van Rembrandt; tevens onderging hij sterk den invloed van zijn ouderen broeder Carel. Schilder van portretten, bijbelsche voorstellingen en perspectieven. Zijn teekening is soms zwak, maar als colorist en vooral in de psychologische uitbeelding van zijn figuren toont hij zich een begaafd en veelzijdig meester met een eigen karakter.

52. De verloren zoon; in drie tafereelen. Links neemt de zoon afscheid van zijn vader; op den achtergrond ziet men, hoe hij zijn erfdeel in losbandigheid verteert; op het middelste tafereel hoedt hij de zwijnen en voedt zich met hun draf; rechts de thuiskomst en op den achtergrond het slachten van het gemeste kalf. Gemerkt geheel rechts: B. Fabritius 1663.

53. De Pharizeeër en de Tollenaar; eveneens in drie tafereelen. Op het middelste de Pharizeeër en de Tollenaar in den tempel; de Pharizeeër knielt voor het altaar en zegt „Heer, ik dank U, dat ik niet ben gelijk een van dezen"; rechts verlaat de Pharizeeër in boosaardige houding den tempel; een duivel daalt neder met een banderol, waarop in het latijn: „Wie zich verhoogt zal vernederd worden"; rechts gaat de Tollenaar den tempel uit, terwijl een engel boven hem zweeft met de spreuk, eveneens in het latijn: „Wie zich vernedert zal verhoogd worden."

54. De rijke man en Lazarus. In een open galerij houdt de rijke man met een lichtzinnig vrouwspersoon een festijn, waarbij een dienstmaagd de spijzen opdraagt. Met een handgebaar geeft hij zijn dienaar last den armen Lazarus weg te jagen. Op den achtergrond links het sterfbed van den rijken man, wiens ziel door duivelen wordt gehaald; rechts de hellemond, terwijl in de wolken Lazarus is gezeten in den schoot van Abraham.
Als uitingen van Protestantsche decoratieve kunst zijn deze doeken van eigenaardig formaat zoo goed als uniek.

Elk H. 93; B. 2.85. Geschonken in 1922 door den Heer M. P. Voûte als Voorzitter van de Vereeniging Rembrandt. Rijksmuseum te Amsterdam.

JAN HAVICKSZ. STEEN, Leidsche school. Geboren te Leiden omstreeks 1626, overleden aldaar in 1679; de grootste Nederlandsche karakterschilder. Leerling van Nicolaas Knupfer en van zijn schoonvader Jan van Goyen. In 1649 ging hij naar den Haag, vandaar in 1654 naar Delft, waar hij een brouwerij hield; in 1669 woonde hij te Haarlem; in 1672 hield hij een herberg te Leiden. De invloed, dien hij onderging, o.a. van Adriaen Brouwer, van Ostade, Jordaens en Frans van Mieris, verwerkte hij met zijn rijke fantasie op zeer persoonlijke wijze. Voor alles is hij humorist; hij neemt zijn typeerende figuren uit alle klassen van de samenleving. Hij vindt ook zijn stof in bijbelsche en historische tafereelen.

55. Vroolijk gezelschap, om een tafel gezeten, terwijl men lacht en drinkt en muziek maakt; een van Steen's meesterwerken, illustreerend het spreekwoord „Soo d'ouden pypen, singen de jonghen."

H. 134; B. 163. Aangekocht in 1913 op de veiling-Steengracht. Mauritshuis te 's Gravenhage.

56. De Emmausgangers. De beide discipelen zitten aan een disch onder een prieel. Op den achtergrond verdwijnt de figuur van Christus in een nevel. Gemerkt.

H. 134; B. 104. Aangekocht in 1898. Rijksmuseum te Amsterdam.

JACOB ISAAKSZ. VAN RUISDAEL, Haarlemsche school. Geboren te Haarlem in 1628 of 1629, gestorven aldaar in 1682. Van 1655 tot 1681 woonde hij te Amsterdam. Schilder van landschappen, zee- en stadsgezichten. In zijn werk bereikt de Hollandsche landschapschilderkunst haar hoogtepunt. Hij geeft niet zoozeer natuurstemmingen weer, dan dat hij zijn eigen stemmingen in zijn landschappen uitdrukt.

57. Vergezicht vanaf een laag duin over weilanden en bosschen op een duinstrook, welke sterk door de zon belicht wordt en waarachter de zee zichtbaar wordt. Op den voorgrond een ruiter met roode jas op het duinpad, daarachter een molen en huizen tusschen het groen. Boven den lagen horizon een hooge blauwe hemel met een enkele statige wolk. Gemerkt.

H. 33,5; B. 38. Aangekocht in 1900. Frans-Halsmuseum te Haarlem.

JAN HACKAERT. Te Amsterdam in 1629 geboren en aldaar omstreeks 1700 overleden. Schilder van landschappen, meestal gestoffeerd door Joh. Lingelbach of Adriaen van de Velde. Hij reisde eenige jaren door Zwitserland en Italië en woonde daarna te Amsterdam. Behoorde tot de z.g. Italianiseerende meesters. In zijn landschappen, die in een gouden toon gedrenkt zijn, toont hij een bijzondere voorliefde voor zon-effecten. Een enkele keer, zooals in het hier tentoongestelde werk, wist zijn kunst zich tot een groote hoogte te verheffen. Gemerkt.

58. Het Trasimeensche Meer, te midden van uitgestrekte bergketens. Op den voorgrond eenige figuurtjes.

H. 82; B. 1.45. Aangekocht in 1897. Rijksmuseum te Amsterdam.

GABRIËL METSU, Leidsche school. Geboren te Leiden in 1629, gestorven te Amsterdam in 1667. Wellicht leerling van Gerard Dou en van David Baillly. Kort na 1654 verhuist hij naar Amsterdam. Met zijn eenigszins vrouwelijken aanleg schildert hij rustige, huiselijke tafereelen, waaraan hij coloristisch een bijzondere bekoring weet te verleenen. Zijn techniek is uitermate verzorgd, en merkwaardigerwijze is zijn aanvankelijke schilderwijs breeder dan zijn latere.

59. De Haringkoopvrouw; zij laat een haring zien aan een oude vrouw. Als achtergrond een dorpswoning. Ontstaan kort na zijn komst te Amsterdam. Gesigneerd.

H. 37; B. 33. Aangekocht uit de verzameling Six in 1907/8. Rijksmuseum te Amsterdam.

HIOB BERCKHEYDE, Haarlemsche school. Geboren te Haarlem in 1630, gestorven aldaar in 1693. Schilder van architectuurstukken en stadsgezichten; leerling van Jacob Willemsz. de Wet. Gedurende eenigen tijd schilderde hij aan het hof van den Keurvorst van de Palts. Zijn werk is nauw verwant aan dat van zijn broeder Gerrit, hij is echter veelzijdiger in de keuze van zijn onderwerpen.

60. De Oude Gracht te Haarlem; de atmospherische stemming verleent een bijzondere bekoring aan dit schilderij. Gesigneerd en gedateerd 1666.

H. 46; B. 39.5. Aangekocht in 1913 op de veiling-Steengracht. Mauritshuis te 's Gravenhage.

JOHANNES VERMEER, Delftsche school. Geboren te Delft in 1632; gestorven aldaar in 1675. Schilder van interieurs, figuurstukken, portretten en een enkel straat- en stadsgezicht. Leerling van Carel Fabritius. Zijn in getal zeer beperkt oeuvre is het werk van een eclecticus, die al zijn effecten zorgvuldig overwoog. Verlichting en kleur dienen bij hem tot plastische en perspectivische doeleinden; in allerlei opzichten is hij de tegenvoeter van Rembrandt.

61. De Keukenmeid, krachtig omlijnde figuur tegen helderen achtergrond. Zij giet, uit een roode kan, melk over in een aarden kom. Geel jak, blauwe opgeschorte rok en roode onderrok geven een kleurenharmonie, die de meester in zijn vroeg werk dikwijls herhaalt. In het stilleven-detail is het pointillé opvallend.

H. 45.5; B. 41. Aangekocht uit de verzameling Six 1907/08. Rijksmuseum te Amsterdam.

62. De Brief. Door de geopende deur van een voorvertrek ziet men in een kamer, waar een dienstbode een brief aan een dame overhandigt. Gesigneerd.

H. 44; B. 38.5. Aangekocht in 1892. Rijksmuseum te Amsterdam.

MEINDERT HOBBEMA, Amsterdamsche school. Geboren te Amsterdam in 1638, gestorven aldaar in 1709. Landschapschilder; leerling en vriend van Jacob van Ruisdael, minder veelzijdig dan zijn meester, wiens motieven hij soms herhaalt. Zijn werk ontstond tusschen 1657 en 1670. Nadat hij in 1668 wijnrooijer was

geworden, heeft hij weinig meer geschilderd. Hij houdt van zwaar loof, waar het rood van een dak doorheen schemert, en waarboven frissche, witte en blauwe luchten. Zijn stoffage is steeds ondergeschikt aan het landschap.

63. De twee watermolens; in zilveren en bruine toonen gehouden, en daartegen het zachte rood der daken. Gesigneerd.

H. 87.7; B. 126. Aangekocht in 1913 op de veiling Steengracht. Mauritshuis te 's Gravenhage.

AERT DE GELDER, School van Rembrandt. Te Dordrecht in 1645 geboren en aldaar in 1727 overleden. Schilder van portretten en bijbelsche voorstellingen. Van 1662—64 is hij te Amsterdam in de leer bij Rembrandt, na eerst in zijn geboortestad bij diens leerling Samuel van Hoogstraten gewerkt te hebben. Zijn uitvoering sluit zich aan bij de latere werken van Rembrandt, terwijl diens gansche oeuvre voor hem een bron van gegevens is, die hij in een zeer vrije techniek en op zelfstandige, altijd bijzondere wijze verwerkt. Als colorist vertoont hij zich van zijn sterkste zijde. Tot diep in de XVIIIe eeuw zet hij de Rembrandtieke manier van schilderen voort, onbeïnvloed door de mode van zijn tijd.

64. Koning David; figuur te halven lijve en gewend naar links. Hij is uitgedoscht in al de praal zijner koninklijke waardigheid en is gezeten aan een tafel, waarop de Rijkskroon en een half ontrold perkament met hebreeuwsche letters. De hoofdnoot van het coloriet is de wit-hermelijnen mantel, die in eigenaardige tegenstelling is gebracht met het rood van het tafelkleed en de draperie van den troon.

H. 109.5; B. 114.5. Aangekocht in 1913 op de veiling Steengracht en geschonken door den Heer M. P. Voûte als Voorzitter van de Vereeniging Rembrandt. Rijksmuseum te Amsterdam.

ANTON MAUVE, Haagsche school. Geboren te Zaandam in 1838; gestorven te 's-Gravenhage in 1888. Landschapschilder. Leerling van Van Os en Verschuur; later onder invloed van J. W. Bilders. Hij woonde te Oosterbeek, te Laren en te 's-Gravenhage.

65. Twee schetsboekjes.

Aangekocht in 1918. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam

MATTHIJS MARIS, Haagsche school. Geboren te 's-Gravenhage in 1839, gestorven in 1917 te Londen, waar hij sedert 1877 woonde. Schilder van figuurstukken, portretten en landschappen. Aanvankelijk werkte hij met zijn ouderen broeder Jacob samen. Eerst kwam hij onder den invloed van romantische kunstenaars als Schwindt en Leys, later sloot hij zich eenigszins bij de Engelsche Praerafaëlieten aan. In zijn werk gaat een neiging voor monumentale werking samen met groote subtiliteit, een droomerige fantasie met volkomen beheersching van vorm en techniek.

66. Portret van den schilder D. A. C. Artz (1837—1890) in geelgrijze jas met zwarte das tegen effen grijzen achtergrond. Blank van toon. Omstreeks 1875 geschilderd. Gesigneerd.

H. 42; B. 28. Aangekocht in 1907. Museum voor Moderne Kunst te 's Gravenhage.

67. De Zaaier, naar J. F. Millet. Ets.

H. 50; B. 40. Aangekocht in 1918. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

VINCENT VAN GOGH. Geboren te Groot-Zundert in 1853, gestorven te Auvers-sur-Oise in 1890. Schilderde en teekende portretten, figuur, stilleven en landschap. Na o.a. in den kunsthandel geweest te zijn en als evangelist onder de mijnwerkers te hebben gewerkt, wijdde hij zich geheel aan zijn kunst, voornamelijk in Brabant, Parijs en Arles. Hij ontwikkelde geheel zich zelf, ofschoon eerst Mauve en later de Fransche impressionisten invloed op hem hadden. Zijn zeer persoonlijke kunst, waaruit een dramatische worsteling met de materie spreekt, behoort tot de eerste uitingen van het expressionisme.

68. Zelfportret, in blauwe jas tegen bruinrooden achtergrond. Rood en blauw spreken sterk in de kleur van het gelaat, dat omlijst wordt door het harde geel van haren en stoppeligen baard. Op de achterzijde van het doek een stilleven. Geschilderd te Parijs omstreeks 1886/87.

H. 46; B. 36. Aangekocht in 1918. Museum voor Moderne Kunst te 's Gravenhage.

ANTONIUS JOHANNES DER KINDEREN. Geboren te 's Hertogenbosch in 1859; leerling van de Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam.

69. De stichting van 's Hertogenbosch; ontwerp voor een muurschildering in de hal van het stadhuis te 's-Hertogenbosch. In het midden de nederzetting; links de Paus als geestelijke macht; rechts de wereldlijke macht: de Keizer.

H. 82; B. 1.83. Aangekocht in 1918. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

BUITENLANDSCHE SCHOLEN

FLORENTIJNSCHE SCHOOL?; 2de helft vijftiende eeuw.

70. Portret van een jongen man met hoed. Afdruk van een Niello.

H. 2.9; B. 2. Aangekocht in 1922. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

ZUID-DUITSCHE SCHOOL, omstreeks 1470.

71. Acht Heiligen, behoorende tot een reeks van veertien. Houtsnede (fragment), slechts in dit exemplaar bekend. Gewasschen met donkerbruin, groen, rood en geel.

H. 25,2; B. 18.8. Aangekocht in 1922. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

ISRAHEL VAN MECKENEM, Neder-Rijnsche school. Werkzaam als graveur vanaf ongeveer 1465, te Bocholt en te Kleef; gestorven in 1503. Hij ontleende zijn composities dikwijls aan Vlaamsche meesters; maakte echter ook een groot aanta prenten naar Schongauer, Dürer en andere Duitsche graveurs.

72. Dood van Maria. Gravure, copie in spiegelbeeld naar een prent van Martin Schongauer.

H. 24.5; B. 16.8. Aangekocht in 1920. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

ALBRECHT DÜRER. Geboren te Neurenberg in 1471; gestorven aldaar in 1528. Schilder en graveur, leerling van Michael Wohlgemut. In 1495 en in 1505 maakte hij een reis naar Italië, vertoefde en werkte voornamelijk te Venetië; hield zich in dien tijd en ook daarna veel met perspectivische en anatomische questies bezig. Als graveur is hij de grootste meester van Duitschland; zijn techniek van kopergravure en houtsnede wist hij zoozeer te ontwikkelen, dat hij ongekende picturale en plastische effecten bereikte.

73. Mis van St. Gregorius, houtsnede van 1511.

H. 30; B. 20.6. Aangekocht in 1921. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

MARC-ANTONIO RAIMONDI. Geboren te Bologna in 1475, gestorven in of kort na 1524, waarschijnlijk te Bologna. Leerling van Francia. Van 1508 tot 1510 vertoefde hij te Venetië, waar hij o.a. copieën naar Dürer maakte. Het meest werd hij beroemd door zijn prenten naar Rafaël en Michelangelo, die veelvuldig verspreid werden en die er veel toe bijdroegen, dat de werken van deze meesters, ook in Noord-Europa, meer algemeen bekend werden.

74. Vrouw, die een plant begiet, („La Rosée du matin"). Gravure.

H. 19; B. 11.6. Aangekocht in 1921. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

HANS BURGKMAIR, Zuid-Duitsche school. Geboren te Augsburg in 1493, gestorven aldaar voor het einde van 1531. Schilder en houtsnijder; leerling van Martin Schongauer. Hij reisde in Italië en vertoefde voornamelijk te Venetië. Een groot deel van zijn grafisch werk maakte hij vóór en ter eere van Keizer Maximiliaan; o.a. tusschen 1512 en 1517, „Der Weiszkunig", waarvan hier een blad is tentoongesteld.

75. „Hoe de jonge Weiszkunig het ambt van secretaris leert"; één der 110 houtsneden, die de geschiedenis van den „Weiszkunig" illustreeren.

H. 22; B. 20; Aangekocht in 1921. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

JACOPO ROBUSTI GEN. TINTORETTO, Venetiaansche school. Geboren te Venetië in 1518; gestorven aldaar in 1594. Gedurende korten tijd was hij leerling van

Titiaan, wiens coloriet hij wilde vereenigen met de grootheid van teekening en compositie van Michelangelo. In overeenstemming met zijn heftigen en teruggetrokken aard verkiest hij in zijn werken een somberen grondtoon. In de eerste plaats is hij schilder van groote bijbelsche en mythologische composities; als portrettist geeft niemand zooals hij het speciaal Venetiaansche karakter van zijn patricische omgeving weer. Na Titiaan is hij de origineelste en krachtigste figuur der Venetiaansche schilderschool. Om zijn invloed op Greco is Tintoretto ook voor de ontwikkeling der Spaansche school van diepgaande beteekenis geweest.

76. Vincenzo Zeno, Venetiaansch nobile, op wiens trekken het ras en de lange autoriteit van hooge ambten geschreven staan. Tintoretto beeldde dezen grijsaard een tiental jaren later nog eens af (Uffizi). Paolo Veronese woonde eenigen tijd in een huis, dat aan Vincenzo Zeno toebehoorde.

H. 55; B. 47. Aangekocht in 1922. Rijksmuseum te Amsterdam.

NICOLAS LAGNEAU, Fransche school. Hij was werkzaam als pastel- en krijtteekenaar aan het einde van de zestiende en in het begin van de zeventiende eeuw.

77. Portret van een dame; teekening met zwart en rood krijt.

H. 24; B. 18. Aangekocht in 1921. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

SCHOOL VAN SEVILLA, omstreeks 1620.

78. Bodegone of keukenstuk. De keukenmeester zit achter een tafel, waarop een groote verscheidenheid van etenswaren is uitgestald. Bijzondere nadruk valt op dit stilleven, waar een zilverachtig licht overheen glijdt. De geheele compositie is onmiskenbaar verwant aan de aan Velazquez toegeschreven Bodegone's, terwijl de geste van den kok aan den Bacchus en de Drinkers in het Prado herinnert.

H. 100; B. 122. Aangekocht in 1922. Geschenk van kunstvrienden door bemiddeling der Vereeniging Rembrandt. Rijksmuseum te Amsterdam.

GIOVANNI BATTISTA TIEPOLO. Geboren te Venetië in 1696, gestorven te Madrid in 1770, werkzaam te Venetië en omstreken. Van 1750 tot 1753 was hij te Würzburg; in 1761 werd hij door Karel II van Spanje naar Madrid geroepen, waar hij te midden van zijn werk stierf. Hij ontwikkelde zich voornamelijk door de bestudeering van Veronese, wiens gestalten en composities hij in een luchtiger stijl omzet. Typeerend is voor hem de harmonie van zilver-wit met blauwe en rood-bruine tinten.

79. Telemachus en Mentor. Telemachus torst den geweldigen pijlkoker van zijn vader Odysseus en aarzelt onder het voortgaan, terwijl Mentor hem moed inspreekt. Bijzonder karakteristiek voor den schilder is zoowel de keuze van het onderwerp als het heldere en toch warme coloriet.

H. 110; B. 72. Aangekocht in 1922. Rijksmuseum te Amsterdam.

80. Martyrium van den heiligen Victor, voorstudie voor de fresco in de Kapel San Satiro in de S. Ambrogio te Milaan.

H. 35; B. 47,5. Aangekocht in 1921. Museum Boymans te Rotterdam.

FRANCISCO JOSÉ DE GOYA Y LUCIENTES, Spaansche school. Geboren te Fuendetodos bij Saragossa in 1746, gestorven te Bordeaux in 1828. Hij bracht zijn leerjaren door te Saragossa, Rome en Madrid. Koos zich aanvankelijk Tiepolo tot voorbeeld, en ontwikkelde zich later onder invloed van Velazquez. Was hofschilder der opeenvolgende koningen, die gedurende zijn leven Spanje regeerden, totdat hij, in 1824, ontevreden over de reactie te Madrid, uitweek naar Bordeaux. De misstanden van zijn tijd hekelde hij in de Capricho's. Hij werd de voorganger van de negentiende-eeuwsche impressionisten, en met name van Manet.

81. Don Ramon Satue, burgemeester van Corte; naam en titel eigenhandig door Goya op het doek vermeld. Een opstandige persoonlijkheid in onverschillige houding, gekleed in een zwart kostuum met bleekrood vest en witten jabot. Een der laatste en beste werken van den meester. Gesigneerd en gedateerd 1823.

H. 100; B. 83. Aangekocht in 1922. Rijksmuseum te Amsterdam.

82. Los Caprichos, 80 aquatinten in boekvorm, ontstaan tusschen 1793 en 1798.

H. 21.5; B. 15. Aangekocht in 1921. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

82a. De dood van burgemeester Torrejon in het circus, tijdens een stierengevecht ter eere van de troonbestijging van Karel IV. Aquatintblad uit de Tauromachia (No. 21); uitgegeven in 1815.

H. 25; B. 35. Aangekocht in 1922. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

EDWARD BURNE-JONES. Geboren te Birmingham in 1833, gestorven te Londen in 1898. Schilder van romantisch droomerige voorstellingen en portretten, decoratieschilder en illustrator. Door de lectuur van Ruskin leerde hij het werk der Prae-Rafaelieten kennen, waar hij groote bewondering voor opvatte, zoodat hij ging werken onder de leiding van Rossetti. Samen met zijn vriend William Morris trachtte hij door de Kelmscott Press de boekdrukkunst op hooger peil te brengen.

83. The Works of Chaucer, met houtsneden naar teekeningen van Burne-Jones; gedrukt door William Morris op de Kelmscott Press in 1896.

H. ± 43; B. ± 63. Aangekocht in 1918. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

ODILON REDON. Geboren te Bordeaux in 1840; gestorven te Parijs in 1916. Schilder, etser, en later, onder invloed van Fantin Latour, voornamelijk lithograaf; van belang zijn ook zijn pastels en houtskoolteekeningen. Leerling van Gérôme,

met wiens kunst zijn werk, dat een fantastisch en visionair karakter draagt, echter weinig verband houdt.

84. „Quel est le but de tout cela?" Diable: „Il n'y a pas de but"; illustratie uit „La Tentation de St. Antoine"; steendruk.

H. 31.2; B. 25. Aangekocht in 1922. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

FELIX HILAIRE BUHOT. Geboren in 1847 te Valognes; gestorven te Parijs in 1898. Hij begon als schilder, maar wijdde zich reeds spoedig geheel aan de prentkunst. Het beste zijn zijn scherp waargenomen scènes van het Parijsche straatleven en enkele zeegezichten.

85. Le Port aux Mouettes; ets.

H. 24.5 B. 36. Aangekocht in 1914. 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

VORM- EN SIERKUNST

GRIEKENLAND

86. VAAS van aardewerk in den vorm van een amphora met drie geribde ooren, gedekt met donker en lichtbruin vernis; met een versiering van banden en strepen en daartusschen gestileerde ranken en bladeren. Afkomstig uit Rhodos. Omstreeks 1300 voor Christus.

H. 46 cM. Aangekocht in 1905. Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.

87. GROOTE GRAFVAAS van aardewerk van het Dipylon kerkhof te Athene in den vorm van een amphora met hooge afgeplatte ooren. De vaas is geheel met lichtbruin vernis gedekt, waarop in donkerbruine kleur geometrische ornamenten zijn aangebracht. Daartusschen zijn op het breedste gedeelte van de vaas een rij paarden en strijdwagens afgebeeld. Afkomstig uit Athene. Achtste eeuw voor Christus.

H. 137 cM. Aangekocht in 1908. Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.

88. POTJE van aardewerk op voet met twee platte opstaande ooren, geometrisch versierd met donkerbruine en donkerroode verf. Aan weerszijden is een veld opengelaten, waarin op naturalistische wijze, met bruine en witte verf twee tegenover elkaar staande ganzen geschilderd zijn, daartusschen stervormige rozetten. Boeotisch werk, afkomstig uit Thebe. Einde der achtste eeuw voor Christus.

H. 9 cM. Aangekocht in 1905. Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.

90. SCHAAL van fijn lichtgeel aardewerk (kylix) op lagen voet met twee vlakke ooren. De binnenzijde is donker-violet en zwart gekleurd, de buitenzijde is versierd met een fries van leeuwen, panters en vogels met vrouwekoppen in roode en zwarte kleur. Corinthisch werk, afkomstig uit Sicyon. Zevende eeuw voor Christus.

H. 7 cM. Aangekocht in 1905. Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.

91. SCHAAL van aardewerk op hoogen voet met vier vlakke ooren; in laatgeometrischen stijl beschilderd met banden, spiralen en driehoeken in donkerbruine en donkerroode kleur. Boeotisch werk, afkomstig uit Thebe.

H. 12 cM. Aangekocht in 1905. Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.

92. FIGUUR van terra cotta. Staande vrouw met gladden polos op 't hoofd gekleed in een langen chiton, daarover een himation, die strak over 't lijf is getrokken. In de rechterhand houdt zij een vrucht of stuk brood. Vermoedelijk een voorstelling van de godin Demeter. De figuur is met witte verf gedekt, waarop zich in het haar nog sporen van roode beschildering bevinden. Afkomstig uit Thebe. Midden der vijfde eeuw voor Christus.

H. 26 cM. Aangekocht in 1905. Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.

93. FIGUUR van terra cotta. Staande jongeling, een mantel bedekt zijn rug en schouders en zijn neerhangende rechterarm; in de linkerhand houdt hij een duif. Op witten grond hier en daar sporen van roode verf. Afkomstig uit Thebe. Einde der vijfde eeuw voor Christus.

H. 23 cM. Aangekocht in 1905. Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.

94. NAP van aardewerk. Z.g. Kabyrionnap met de aan dit vaatwerk eigen ronde, van uitsteeksels voorziene, ooren. De binnenzijde is geheel zwart gekleurd, de buitenzijde is versierd met een losse, vluchtige teekening van wijnstokken en eenige kraanvogels daartusschen. Afkomstig uit het Kabyrenheiligdom bij Thebe. Vierde eeuw voor Christus.

H. 15.5 cM. Aangekocht in 1905. Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.

FRANKRIJK

95. KOP gebeeldhouwd in zandsteen. Fragment van een engelfiguur. Tegen de linkerslaap een afgebroken linkerhand. Fransch werk, midden der dertiende eeuw.

H. 26.5 cM. Aangekocht in 1914. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

96. RELIEKHOUDER van gepolychromeerd notenhout in den vorm van het borstbeeld eener jonge vrouw. Fransch werk, omstreeks 1300.

H. 26.6 cM. Aangekocht in 1918. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

97. PANEEL van notenhout, vermoedelijk uit de rugleuning van een bank of zetel, versierd met z.g. Kandelaarornament in vlak steekwerk. Fransch werk. Begin der zestiende eeuw.

H. 118.7 cM. Aangekocht in 1919. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

98. VOORBLAD van een schrijfkist van notenhout, in steekwerk versierd met twee grotteske figuren, die een krans ophouden met het borstbeeld van een jongen man. Fransch werk, omstreeks 1540.

H. 47 cM. Aangekocht in 1912. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

99. KASTDEUR van notenhout in hoogsteekwerk versierd met een portiek, waarbinnen twee naakte jongelingsfiguren een medaillon ophouden met de afbeelding van een athleet die zijn sandalen bindt; daaronder twee vrouwelijke figuren met hoornen van overvloed. Fransch werk. Zestiende eeuw.

H. 57 cM. Aangekocht in 1913. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

100. BIJBEL in bruin lederen band, met kleine gouden stempels versierd in den stijl van Nicolas Eve. Fransch werk. Eerste helft der zeventiende eeuw.

H. 18 cM. Aangekocht in 1907. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

101. VUURSCHERM van notenhout, versierd met steekwerk en koperen appliquen. Fransch werk in den stijl van Lodewijk XIV. Einde der zeventiende eeuw. (Bekleeding van het opschuifbare scherm met leder en zijde uit lateren tijd.)

H. 110 cM. Aangekocht in 1908. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

102. SECRETAIRE van eikenhout belijmd rozenmahonie- en palisanderhout. Roodmarmeren dekblad; sierstukken van verguld brons. Fransch werk in den stijl van het Regentschap. Eerste helft der achttiende eeuw.

H. 110.5 cM. Aangekocht in 1910. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

103. CONSOLEKLOK van verguld brons, versierd met een haan en de rijzende zon. Gemerkt Fourrier, Paris. Fransch werk in den stijl van Lodewijk XV.

H. 74 cM. Aangekocht in 1911. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

104. PENANTTAFEL van Cuba-mahoniehout met wit marmeren blad. De gestoken versiering is gedeeltelijk verguld. Fransch werk in den stijl van Lodewijk XVI. Einde der achttiende eeuw.

H. 92 cM. Aangekocht in 1909. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

ITALIË

105. KISTJE van cornoeljehout, in vlak relief versierd met een tafereel uit het troubadoursleven, costuums en achtergrond verlevendigd met rood en groen was. Venetiaansch werk (Terra Ferma). Eerste helft der vijftiende eeuw.

H. 35.5 cM. Aangekocht in 1906. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

106. MARIA met het Kind Jezus. Gepolychromeerd stucco. Italiaansch werk, toegeschreven aan Giovanni Turini van Siena, leerling van Jacopo della Quercia. Eerste helft der vijftiende eeuw.

H. 130 cM. Aangekocht in 1906. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

107. BORSTBEELD van een jonge vrouw in marmer. Florentijnsch werk, toegeschreven aan Antonio Rossellino, 1427—c. 1478.

H. 37 cM. Aangekocht in 1906. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

108. JONGENSKOP van wit marmer. Florentijnsch werk, toegeschreven aan Benedetto da Majano, tweede helft der vijftiende eeuw.

H. 36 cM. Aangekocht in 1912. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

109. KIST (cassone) van populierenhout opgelegd met notenhout en versierd met relief- en inlegwerk. Toscaansch werk. Einde der vijftiende eeuw.

H. 91 cM. Aangekocht in 1907. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

110. RELIEF van marmer met de voorstelling van drie mannekoppen (fragment). Lombardische school. Einde der vijftiende eeuw.

H. 12 cM. Aangekocht in 1906. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

111. DRAAK van brons. Vermoedelijk fragment van een groep, die Sint Joris met de draak voorstelde. Noord-Italiaansch werk, sterke overeenkomst vertoonende met schetsen van Leonardo da Vinci. Omstreeks 1500.

Lengte 12 cM. Aangekocht in 1906. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

112. TABLEAU van twaalf tegels in kleurige glazuren versierd met de voorstelling van het bezoek van Maria aan Elizabeth. Geteekend werk van den Italiaan Niculoso te Sevilla. Omstreeks 1500.

H. 51 cM. Aangekocht in 1902. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

113. LAPPEN zijdefluweel en brokaat. Genueesch werk der vijftiende en zestiende eeuw.

Aangekocht in 1905. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

114. DE GEBOORTE VAN PEGASUS uit het bloed van Medusa. Brons. Noord-Italiaansch werk uit het begin der zestiende eeuw.

H. 28 cM. Aangekocht in 1907. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

115. STOEL (sgabello) van notenhout. Toscaansch werk. Midden der zestiende eeuw.

H. 107.5 cM. Aangekocht in 1906. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

116. KIST (cassone) van vurenhout met opgelegde reliefversiering in verguld notenhout. Florentijnsch werk. Midden der zestiende eeuw.

H. 51.5 cM. Aangekocht in 1911. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

117. KISTJE van populierenhout, waarop een reliefversiering in notenhout is aangebracht. Een der paneelen vertoont in inlegwerk een stroomgod en een najade naar een gravure van Marcantonio Raimondi. Florentijnsch werk. Tweede helft der zestiende eeuw.

H. 38·5 cM. Aangekocht in 1908. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

118. MEERMIN. Brons. Venetiaansche school. Einde der zestiende eeuw.

H. 13.5 cM. Aangekocht in 1911. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

NEDERLANDEN.

119. RELIEKHOUDER van gedreven zilver in den vorm van het borstbeeld van een bisschop. Volgens inschrift door den goudsmid Elyas Scerpswert in 1362 vervaardigd in opdracht van den deken en het kapittel van de Sint Salvatorkerk te Utrecht.

H. 45 cM. Aangekocht in 1899. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

120. MARIABEELD van eikenhout in knielende houding, waarschijnlijk afkomstig van een gesneden altaar, waarop de kerstnacht was voorgesteld. Noord-Nederlandsch werk. Midden der vijftiende eeuw.

H. 37.7 cM. Aangekocht in 1901. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

121. MEUBELFRAGMENT van eikenhout. Nederlandsch werk. Einde der vijftiende eeuw. (Het blad is nieuw.)

H. 72 cM. Aangekocht in 1912. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

122. TWEE RONDE GLASRUITEN, waarop zijn gebrandschilderd tafereelen uit de geschiedenis van Isaac en Rebecca. Noord-Nederlandsch werk. Einde der vijftiende eeuw.

Middellijn 22.5 cM. Aangekocht in 1911. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

123. TWEE RONDE GLASRUITEN, waarop zijn gebrandschilderd tafereelen uit het leven van Johannes den Dooper. Toegeschreven aan Pieter Coecke van Aelst. Zuid-Nederlandsch werk. Omstreeks 1540.

Middellijn 28.5 cM. Aangekocht in 1920. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

124. TAFEL van notenhout met gebeeldhouwde pooten. Vermoedelijk Zuid-Nederlandsch werk. Tweede helft der zestiende eeuw.

H. 83 cM. Aangekocht in 1906. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

125. SCHAAL van gedreven zilver op voet. Leidsch merk. Gedateerd 1583.

Middellijn 14.5 cM. Aangekocht in 1909. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

126. BORSTBEELD van marmer, vermoedelijk het portret van Vincent Jacobsz. Coster. Werk van Hendrik de Keyser, gemerkt met diens monogram en het jaartal 1608.

H. 74.5 cM. Aangekocht in 1900. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

127. COUPE van gedreven zilver, versierd met menschelijke figuren en gedrochten. Geteekend A.D. VIANA. FE. A°. 1618. Werk van den Utrechtschen zilversmid Adam van Vianen.

H. 12.9 cM. Aangekocht in 1919. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

128. COUPE van gedreven zilver in den vorm van een vischvijver. Geteekend met het merk der Vianens. Werk van den Utrechtschen zilversmid Adam van Vianen. Omstreeks 1620.

H. 8.8 cM. Aangekocht in 1922. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

129. COUPE van gedreven zilver versierd met een Bacchus en de allegorische figuren van liefde en vruchtbaarheid. Geteekend A.D. VIANA. F. 1621. Werk van den Utrechtschen zilversmid Adam van Vianen.

H. 15.6 cM. Aangekocht in 1922. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

130. BEELDENKAST van eikenhout. Het versierend beeldhouwwerk stelt voor: op het fries Sint Joris en Marcus Curtius; op de stijlen Geloof, Liefde en Hoop; op de deurpaneelen de geschiedenis van Susanna volgens prenten van Maerten van Heemskerck; op de middellade een jachtpartij. Noord-Nederlandsch werk, omstreeks 1640.

H. 215 cM. Aangekocht in 1900. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

131. SCHAAL van gedreven zilver op voet, met gegraveerde opdracht van ouderlingen en diakenen der Luthersche Kerk te 's-Gravenhage aan den orgelmaker Hans Wolff Schonal, 1649. Het plat der schaal is in drijfwerk versierd met een voorstelling van de mythe van Zeus en Io. Gemerkt met het teeken van Utrecht en het monogram der Vianen's. Werk van den Utrechtschen zilversmid Christiaan van Vianen.

H. 12 cM. Aangekocht in 1888. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

132. BORSTBEELD in gebakken klei. Portret van Maria van Reygersberg, echtgenoote van Willem van Lyere door Rombout Verhulst, omstreeks 1658.

H. 46 cM. Aangekocht in 1906. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

133. BORSTBEELD in gebakken klei. Portret van Jacob van Reigersbergh, gedeputeerde van Zeeland. Schets voor de marmeren buste in de verzameling Lebaudy te Parijs, gedateerd 1671, door Rombout Verhulst.

H. 55 cM. Aangekocht in 1896. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

134. TWEE KANONNEN van brons. In relief versierd met het wapen der familie van Reygersberg. Nederlandsch werk, geteekend Johannes Burgerhuys 1678.

L. 123 cM. Aangekocht in 1895. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

135. PUL van aardewerk, in velerlei kleuren versierd met Chineesche figuren. Werk uit de fabriek van Rochus Hoppesteyn te Delft. Omstreeks 1680.

H. 20.5 cM. Aangekocht in 1909. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

136. PUL van aardewerk, versierd met ornamenten in velerlei kleuren en daartusschen in blauw de voorstelling van den dood der Niobiden. Vermoedelijk werk uit de fabriek van Rochus Hoppesteyn te Delft. Einde der zeventiende eeuw.

H. 26.1 cM. Aangekocht in 1920. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

137. TWEE VAZEN van aardewerk in velerlei kleuren versierd met Chineesche figuren. Werk uit de fabriek van Rochus Hoppesteyn te Delft. Einde der zeventiende eeuw.

H. 26.5 cM. Aangekocht in 1910. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

138. KAN van aardewerk in velerlei kleuren, versierd met bloemen. Vermoedelijk werk uit de fabriek van Rochus Hoppesteyn te Delft. Einde der zeventiende eeuw.

H. 25.5 cM. Aangekocht in 1910. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

139. KETEL van gedreven zilver. Gemerkt met een gekroonde lelie en vermoedelijk werk van den zilversmid Johan Lelie uit Leeuwarden. Omstreeks 1700.

H. 21.3 cM. Aangekocht in 1922. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

140. SUIKERPOT van porselein, versierd met de geschilderde voorstelling van een legerkamp met marketenster; op het deksel een vrouw met kind bij een tent. Gevormd en gebakken in een Duitsche fabriek, beschilderd en gemoffeld in de fabriek van A. en J. F. Lyncker te 's Gravenhage. Omstreeks 1780. Gemerkt met een ooievaar op den onverglaasden bodem.

H. 9.5 cM. Aangekocht in 1913. Historisch Museum te 's Gravenhage.

141. TWEE KOPPEN MET DEKSELS van porselein, versierd met kleurig geschilderde ruiters in Oostersche dracht. Op de deksels geboetseerde bloemknoppen. Geheel gevormd, gebakken en beschilderd in de fabriek van A. en J. F. Lyncker te 's-Gravenhage. Omstreeks 1780. Gemerkt met een ooievaar boven het glazuur.

H. 8 cM. Aangekocht in 1913. Historisch Museum te 's-Gravenhage.

142. TWEE OVALE SAUSKOMMEN van porselein met veelkleurige versiering naar Chineesch voorbeeld (of Saksische imitatie daarvan.) Geheel gevormd, gebakken en beschilderd in de fabriek van A. en J. F. Lyncker te 's Gravenhage, omstreeks 1780. Gemerkt met een ooievaar boven het glazuur.

H. 8.5 cM. Aangekocht in 1913. Historisch Museum te 's Gravenhage.

143. THEESERVIES van porselein, versierd met kleurige vogels in een landschap, hier en daar wat goud. Geheel gevormd, gebakken en beschilderd in de fabriek van A. en J. F. Lyncker te 's Gravenhage, omstreeks 1780. Gemerkt met een ooievaar boven het glazuur.

Aangekocht in 1913. Historisch Museum te 's Gravenhage.

144. VAAS met deksel; porselein; versierd met saterkoppen en slangen. De witte grond is met koningsblauw en goud beschilderd, op de voor- en achterzijde een landschap met kasteel. Gevormd en gebakken te Doornik, beschilderd en gemoffeld in de fabriek van A. en J. F. Lyncker te 's Gravenhage, omstreeks 1780. Gemerkt met een ooievaar boven het glazuur.

H. 52 cM. Aangekocht in 1915. Historisch Museum te 's Gravenhage.

ENGELAND

145. KROES van kleurig porselein, versierd in navolging van het werk van den Japanschen porseleinbakker Sakaido Kakiemon. Engelsch werk uit de fabriek van Worcester. Tweede helft der achttiende eeuw.

H. 14.8. cM. Aangekocht in 1919. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

AZIATISCHE KUNST

146. KOM van steengoed, gedekt met kleurloos glazuur, waartusschen drie blauwe streepen zijn aangebracht. In de wand zijn cirkels en arabesken ingegrifd en op sommige plaatsen doorgeprikt. Perzisch werk in navolging van Chineesch porselein, waarschijnlijk uit de elfde eeuw.

Middellijn 19.5 cM. Aangekocht in 1907. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

147. FLESCH van aardewerk (fragment) gedekt met doorzichtig turkoisblauw glazuur en versierd met ornamenten in zwart, rood en goud. Perzisch werk, opgegraven te Rhages. Dertiende eeuw.

H. 13 cM. Aangekocht in 1907. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

148. FLESCH van hard aardewerk (fragment) versierd met dekkend wit glazuur, waarop in groen glazuur met metaalglans figuren en ornamenten zijn aangebracht. Perzisch werk, opgegraven te Rhages. Dertiende eeuw.

H. 16 cM. Aangekocht in 1907. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

149. KOM van hard aardewerk. De witte klei is met doorzichtig turkoisblauw glazuur gedekt en versierd met zwarte cirkels en arabesken. Syrisch werk. Veertiende of vijftiende eeuw.

Middellijn 17 cM. Aangekocht in 1903. Nederlandsch Museum voor Gesch. en Kunst te Amsterdam.

150. MUURTEGEL van rossige klei, op dekkend wit glazuur versierd met een vogel (Fong Hoang, ontleend aan een Chineesch voorbeeld) in roodbruin met metaalglans en een randornament in blauw. Perzisch werk, vijftiende of zestiende eeuw.

H. 20 cM. Aangekocht in 1903. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

151. SCHOTEL van aardewerk, versierd met kleurige bloemen en bladeren op witten met kleurloos glazuur gedekten grond. Turksch werk. Zestiende eeuw. De vergulde met zwarte arabesken versierde lijst is Venetiaansch werk uit den zelfden tijd.

Middellijn 29 cM. Aangekocht in 1911. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

152. KOM van steengoed. De witte klei is met blauw glazuur gedekt en versierd met zwarte palmetten met metaalglans. Perzisch werk. Zestiende eeuw.

Middellijn 15.5 cM. Aangekocht in 1903. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

153. VAAS van porselein, versierd met planten en vogels in vijfkleurentechniek. De hals eindigt in een Lotosbloem en doet daardoor aan een Perzisch voorbeeld denken. Chineesch werk. Wan-Li periode, 1573—1619.

H. 53.5 cM. Aangekocht in 1919. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

154. KOM van porselein, versierd in blauw en rood, van binnen met de voorstelling van Shou-Lao, schrijdend over de zee naar de eilanden der onsterfelijken, van buiten de acht onsterfelijken met hun attributen. De merken zijn die van Keizer Ching Hwa (1465—1488), de kom dateert echter uit den tijd van Keizer Kang Hsi, 1662—1722. Chineesch werk.

Middellijn 22.5 cM. Aangekocht in 1919. Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam.

SCHILDERIJEN

VERWORVEN UIT HET MUSEUM
TE OLDENBURG
TIJDELIJK TER BESCHIKKING VAN
DE VEREENIGING REMBRANDT

In hetzelfde jaar, waarin Harer Majesteits vijf en twintig-jarig Regeeringsjubileum wordt herdacht, kan ook de Vereeniging „Rembrandt", wier hooge Beschermvrouwe Hare Majesteit is, terugzien op een veertig-jarige werkzaamheid. De Vereeniging meende aan de huldiging onzer Vorstin geen beteren luister te kunnen bijzetten, dan door in één zaal ten toon te stellen een keus uit de vele kunstwerken sedert haar oprichting en door hare medewerking en steun voor de publieke verzamelingen verworven.
De Vereeniging was echter van oordeel dat deze terugblik alleen niet voldoende zou zijn. Zij wilde er tevens naar streven, om juist in dit jaar, door een indrukwekkende vermeerdering der kunstschatten in het Rijksmuseum te Amsterdam, een blijvende herinnering te scheppen aan het Jubileum van Hare Majesteit.
De Vereeniging heeft daartoe, gehoor gevende aan de stemmen, die sinds lang aandringen op een vertegenwoordiging van buitenlandsche meesters in ons Nationaal Museum, het oog geslagen op een der zeldzaamste verzamelingen, die ooit in den kunsthandel zijn aangeboden.
De Schilderijen-collectie in het Augusteum te Oldenburg, tusschen 1804 en 1870 langzamerhand gegroeid uit aankoopen door de regeerende Groothertogen uit eigen middelen gedaan, en die daar veilig en voor goed geborgen scheen, is door de ingrijpende politieke gebeurtenissen der laatste jaren opnieuw aan de wisselvalligheden der internationale kunstmarkt blootgesteld.
Zooals aan enkele ingewijden bekend was, zijn van het te Oldenburg bewaarde, thans de Duitsche en Vroeg-Nederlandsche meesters overgegaan in het bezit van den Oldenburgschen Staat, de Italianen en de Nederlanders der XVIIe eeuw daarentegen aan hun vorig verblijf onttrokken.
Gezien het gevaar dat deze kunstschatten liepen, om intusschen door Amerikaansche gegadigden te worden verworven, besloten eenige kunstvrienden, leden van het Bestuur van de Vereeniging „Rembrandt", de verzameling voorloopig aan te koopen om een onmiddellijk verloren gaan daarvan te verhoeden. Zij stelden negentien der beste stukken voor eenigen tijd in handen van de Vereeniging, welke thans pogingen aanwendt, om deze voor ons land zoo belangrijke meesterwerken

definitief te verwerven. Zij rekent daarbij op ruimen steun van allen, die voor onze openbare verzamelingen voelen.

Behalve een drietal eersterangs-schilderijen van Nederlanders, bevat deze uitgelezen keuze zestien zeer bijzondere werken van beroemde Meesters der Italiaansche Renaissance: gezien het volslagen ontbreken daarvan, voor ons publiek bezit aan kunst een geheel van onschatbare waarde. Door deze verzameling te doen aansluiten bij het viertal belangrijke werken van buitenlandsche meesters, zeer onlangs door bemiddeling der Vereeniging „Rembrandt" voor het Rijksmuseum verworven, kan met één slag een keur-collectie worden gevormd, die de groote momenten der schilderkunst op een voor Holland tot nog toe onbekende wijze illustreert.

De beteekenis dezer schilderijen, en in het bijzonder die der Italiaansche Meesters, welke thans gedurende de Jubileumsmaand op de wanden van het Rijksmuseum prijken, en waarvan enkele een wereldfaam bezitten, moge hier kort in het licht worden gesteld.

De portretkunst der Italiaansche scholen is aanwezig in hare meest uiteenloopende richtingen, terwijl het thema, dat de scheppingslust der katholieke landen bij uitstek boeide, „de Madonna met het Kind", in tal van verrassend gevarieerde opvattingen wordt aangetroffen.

De Florentijnsche school opent met een op gouden grond en in tempera uitgevoerde Madonna van Fra Angelico (1387—1455), een altaarstuk geheel doordrongen van die gewijde en tevens imposante zachtmoedigheid, die het uitsluitend eigendom van den vromen kloosterling uit Fiesole gebleven is. Een idealist, wiens geestesblik onbenaderbare hemelen ontsloot en wiens zuivere conceptie zich in feillooze teekening en in heldere en ongemengde kleuren weerspiegelt. Bode noemt dit paneel een „Hauptwerk des Meisters".

Een tweede Madonna, in stijl verwant aan Filippo Lippi, wellicht het beste schilderij van Pierfrancesco Fiorentino, en dateerend uit omstreeks 1460, laat zien hoe de vroege renaissance hetzelfde onderwerp reeds minder hieratisch en meer menschelijk opvat, zonder iets van den hoogen inhoud te laten vallen. De droomerige stemming wordt als het ware gesteund door een onwerkelijk en als in fresco-toon overgebracht coloriet.

Volslagen verschillend van gegeven, maar overtuigend Florentijnsch eveneens, is het Jongelingsportret dat afwisselend aan den jeugdigen Botticelli (Bode), of aan Filippino Lippi wordt toegeschreven. Sculpturaal gevormde trekken waaruit een bijna onheilspellende levenskracht spreekt. Een tanige gelaatskleur door een sobere harmonie van groen, bruin en zwart omgeven. Haast meer nog dan het individu komt het ras naar voren in dezen karakterkop, geheel vervuld van die bedwongen gloed en latente felheid, waardoor Florence gedurende een halve eeuw de ware haard van het Rinascimento kon zijn. Door Bredius wordt dit meesterwerk, waarschijnlijk terecht, toegeschreven aan Antonio Pollajuolo (1429—1498).

Twee ronde paneelen (tondi) geven in hun decoratief evenwicht voorbeelden van Florentijnsche compositie-kunst. Het eene, „Een Heilige Familie" afwisselend toegeschreven aan Bastiano Mainardi († 1513) en aan Piero di Cosimo († 1521), herinnert aan het lichte kleuren-scala van Ghirlandaio, met wiens stijl dit werk opvallend verwant is.
Het andere, een Madonna met Jezuskind en Johannes den Dooper, vertoont de suaviteit van uitdrukking en karakteristieke trant van Lorenzo di Credi (1457—1537). Overeenkomsten met de fresco-techniek zijn hier geheel verdwenen, terwijl de opvatting van het landschap een eigenaardigen invloed der vroege Nederlandsche kunst openbaart.
In een nog latere ontwikkelings-sfeer der renaissance verplaatst ons het majestueuze portretstuk van Jacopo Pontormo (1494—1557). Een langgerekt ovaal, in strengen stijl gevuld met de haast meer dan levensgroote beeltenis eener Mediceïsche prinses. Volkomen zelfbeheersching door een voorname welwillendheid getemperd. Achter een zeker ascetisme, achter grootsche verhoudingen en in de afwezigheid van pikante kleuren, schuilt de machtige nabijheid van een Florentijn, die de voltooier der Renaissance genoemd moet worden, Michelangelo.
Venetië vond haar kracht in al datgene, waarvoor Florence geen aandacht had. De eerste groote meester, die aan de school der lagunenstad de blijvende richting aanwees, Giovanni Bellini, wordt gememoreerd door een belangrijke compositie van een zijner leerlingen, Francesco Bissolo († 1554). Op deze Santa Conversazione is de onderlinge harmonie van de kleeding der Heiligen en de versmelting van dit geheel met het landschap reeds hoofdzaak.
Paolo Veronese (1528—1588) toont in zijn „Venus en Amor" Venetië op haar hoogte-punt. Titiaan en Tintoretto hadden het palet aan dezen rijkdom en het penseel aan zulk een vrijheid gewend. Hier zijn de purperen toetsen en het blonde haar, de breede lichtende schildertrant, waaraan Rembrandt zelfs in zijn laatste jaren nog een voorbeeld nam.
De vruchtbare inwerking derzelfde meesters heeft deel aan uitvoering en kleurenstemming van het portret van Morosina Morosini, door Jacopo Bassano (1515—1592). Representatie was hier alles; de geheele gestalte dezer patricische matrone, het zetelen in zulk een wijd gewaad en haar heerschzuchtig air, alles heeft slechts één doel, rijkdom, macht en prestige der afgebeelde kenbaar te maken.
Van subtieler psychologie zijn de portretten van twee meesters, die eveneens de Venetiaansche atmosfeer hebben ingeademd, Lorenzo Lotto (1480—1556) en Giambattista Moroni (1523—1578).
Lotto, leerling van Giovanni Bellíni en onder den indruk van Giorgione en Titiaan, mengde in de Venetiaansche gegevens van licht en kleur, een zeer persoonlijk, zwaarmoedig element. In het portret van een geharnast edelman, een zeldzame harmonie van zilveren lichtschampen en diep groen fluweel, komt de oververfijndheid

en de moeheid van een ras, te zwak om de eigen zware wapenen te hanteeren, treffend aan den dag.
In Moroni's onovertroffen meesterwerk, het portret eener jeugdige vrouw, treedt de nawerking van Venetiaansche voorbeelden minder scherp naar voren. Het is alsof de groote portrettist uit Bergamo reeds latere meesters, zooals Frans Hals, voorspelt. Zijn vloeiende techniek is op onnaspeurlijke wijze alles machtig en zijn zilverige toon vat zonder zichtbare moeite de gewaagde kleuren-combinatie van kleeding en achtergrond samen. Zulk een uitvoering sluit wonderlijk goed aan bij de stralend zachtmoedige en toch schuchtere aard van de voorgestelde, wier beminnelijke verstrooidheid zoowel in de oogen als ook in de handen tot uitdrukking komt. De linker houdt achteloos een zwarte waaier, de rechter speelt ongemerkt met een juweel. De portretkunst heeft in dit zeldzame conterfeitsel een van haar hoogste momenten bereikt.
Tot de school van Ferrara, die zich dikwijls naar Venetië oriënteert, behoort de kleine pikant gekleurde Heilige Familie van Lorenzo Costa (1460—1535), van wien de jeugdige Correggio veel zou overnemen.
In de overige der aanwezige Italianen, die zich om Milaan groepeeren, doet de nabijheid van Leonardo zich gelden, wiens geestesoverwicht krachtig uitkomt in de Madonna met het Kind van Marco d'Oggiono (1470—1530.) De leerling poogt door geheele overgave, door het onderdrukken der eigen geaardheid de geheimzinnige sfeer, de raadselachtige bekoring van zijn gevaarlijk voorbeeld deelachtig te worden.
Een meer verfijnde interpretatie van Leonardo's stijl vinden we in het portret eener jonge vrouw, van Ambrogio de Predis (1455—1520), hofschilder der Sforza's te Milaan. Het profiel-portret zooals dit hier aanwezige, dat aan camee of medaille herinnert, was een geliefd thema der renaissance. Zelden echter bereikten de voorgangers zulk een gelukkige vereeniging van adel en eenvoud als in deze zuivere omtrek tot uiting komt. Terecht geldt het als Ambrogio's meesterwerk. Het coloriet, waar op zwarten grond het rossige haar en het warm-roode keurs contrasteeren, geeft aan deze bijna klassieke schepping toch een karakteristieke Lombardijsche trek.
De Madonna's van Ambrogio Borgognone (1450—1523) en van Gaudenzio Ferrari (1481—1546) vertoonen den Lombardijschen stijl van een nog persoonlijker kant. De eerste herinnert in opvatting en zekere details aan de innigheid van vroegere Nederlandsche meesters zooals Gerard David. Het landschapje links, als het ware een Guardi „avant la lettre", verrast door de moderne opvatting.
Gaudenzio is door Luini nauw aan Leonardo verbonden, maar ook in zijn werk triomfeerde de Lombardijsche aanleg. Zijn Madonna met de Engelen, een harmonische compositie gedragen door een ongewoon en sprekend coloriet van rood, groen en blauwgroen, waarbij het wit is uitgesloten, toont hoe volmaakt

de herinneringen aan den grooten voorganger met onafhankelijke elementen versmolten zijn. De Madonna is in Italië zelden menschelijker en zelden bekoorlijker voorgesteld, terwijl de gave om van een klein oppervlak voor een ampel en rythmisch gecadenceerd figuurstuk partij te trekken, aan Gaudenzio bij uitstek eigen is. Behalve de Italiaansche schilderijen, die in losse omtrekken van ontwikkeling en verloop der Renaissance een denkbeeld geven, omvat de keus uit de Oldenburgsche collectie nog drie Nederlandsche kunstwerken, die men in den catalogus nader omschreven vindt. Het zijn het Portret van een Ridder van Calatrava, door Pourbus of Moro, het Meisje in het blauw, meesterwerk van Johannes Verspronck en de Moeder van Rembrandt als Profetes Hanna, in 1631 ontstaan, dat onder de vele aangrijpende beeltenissen, die Rembrandt's kinderlijke vereering hem ingaf, een eerste plaats inneemt.

De hoop zij uitgesproken dat het de Vereeniging „Rembrandt" moge gelukken, het meerendeel der bovengenoemde werken als een schoone en duurzame herinnering aan de Jubileumsfeesten voor ons vaderland te behouden.

F. SCHMIDT-DEGENER.

FRA ANGELICO; (Giovanni da Fiesole); geboren te Vicchio di Mugello in Umbrië in 1387; gestorven te Rome in 1455. In 1407 liet hij zich opnemen in het klooster te Fiesole; verhuist in 1436 met de monniken naar het klooster S. Marco te Florence, waar hij in de volgende jaren zijn bekende fresco's schilderde. In 1466 wordt hij door den Paus naar Rome geroepen, was echter in dien tijd ook nog te Orvieto en te Florence werkzaam. Zijn leermeester is niet bekend; waarschijnlijk begon hij de kloosterboeken met miniaturen te versieren, en ontwikkelde zich zijn stijl onder invloed van de Umbrische school, van Giotto en Orcagna. In tegenstelling met zijn meer realistische tijdgenooten, Masolino en Masaccio, zoekt hij naar figuren, die zijn bovenaardsche visie en mysticisme volkomen verwezenlijken, waaraan hij zijn bijnaam „Il beato Angelico" dankt.

156. Madonna met het Kind; tronend op een lage zetel, tegen een gouden achtergrond, gevormd door een gordijn van goudbrokaat. Zij houdt in de rechterhand een witte lelie en steunt met de linker het kind, dat zijn arm om haar hals legt. Over een licht rose onderkleed draagt zij een licht blauwen, met geel gevoerden mantel; een wit sluiertje over het goud-blonde haar. De idealiseering van het Kind, dat werkelijk de Godheid in zich draagt, is volkomen geslaagd. Ontstaan in de latere jaren van het verblijf te Fiesole.

H. 74. B. 52.

PIER FRANCESCO FIORENTINO (toegeschreven), werkzaam in de omstreken van Siena en Florence, o.a. te S. Gimignano in de tweede helft van de vijftiende eeuw; leerling en medewerker van Ghirlandajo, evenals Mainardi; in tegenstelling met deze, zet hij echter de meer archaistische traditie van de Sieneezen en van de vroege Lippi-school voort; er zijn slechts weinige werken van hem bekend.

157. Madonna met het kind, staande tegen een licht-getoond marmervlak, waarboven een zacht blauwe hemel; het rood van het ondergewaad en van het kussen, dat het kind steunt, is even zichtbaar; een grijsachtig blauwe sluier, die in scherpe hoeken neervalt, bedekt het helder blonde haar; de licht bruine oogen staren droomerig over het kind heen, dat met een vogel speelt. De uitdrukking van moeder en kind is aandoenlijk zuiver en eenvoudig; en geeft een stemmingsmoment weer, dat de Florentijnsche meesters dikwijls zochten, en waar andere scholen vreemd aan bleven. Vroeger werd dit werk aan Lippi toegeschreven, wiens invloed onmiskenbaar is; verhouding en expressie doen even aan de vroege Botticelli-school denken; in het coloriet uit zich de kunstenaar, die aan de frescotechniek gewend is.

H. 66.5; B. 48.

FLORENTIJNSCHE SCHOOL, omstreeks 1475.

158. Portret van een Jongeling. Donker krullend haar valt tot aan de schouders, de gelaatstint is tanig bruin, waarin het wit van de oogen sterk spreekt; een vastberaden karakter uit zich in de gesloten lippen, in de blik der oogen, in de houding van het hoofd. De kleeding is bleekgroen en roestachtig bruin; de achtergrond van iets warmer groen, op het hoofd een zwart kapje. De geheele opvatting heeft iets sculpturaals en het heftige, toch bedwongen temperament is karakteristiek voor een bepaalde Florentijnsche periode. Waarschijnlijk een werk van Antonio Pollajuolo, den leerling van Castagno en Baldovinetti, aan wien Bredius het toeschreef. Bode dacht aan een vroege Botticelli, Hartlaub aan Filippino Lippi; de toeschrijving aan Pollajuolo lijkt echter overtuigender, waar expressie en coloriet dezen meester meer nabij komen.

H. 40.5; B. 30.

BASTIANO MAINARDI (toegeschreven); gestorven te Florence in 1513, leerling van Domenico Ghirlandajo, dien hij hielp bij het schilderen van de groote fresco's te Florence en te S. Gimignano. Evenals de andere medewerkers van Ghirlandajo, past hij zich aan bij den stijl van zijn meester, terwijl hij aan hem tevens zijn Florentijnsche voorliefde voor heldere kleuren, als geel en rood, ontleent.

159. Aanbidding van het kind. Maria, in een blauwen mantel over een helder rood gewaad, knielt bij het kind; achter haar staat de jeugdige Johannes en naast haar

zit Jozef, een gelen mantel over den schouder geslagen. De ietwat zoetelijke uitdrukking van Maria, haar zware, neergeslagen oogleden en vooral het kind doen aan Mainardi denken, aan welken meester Hartlaub het heeft toegeschreven. Ook Bode wees reeds op den samenhang van dit werk met de school van Ghirlandajo.

Middellijn 88.

AMBROGIO BORGOGNONE. Geboren omstreeks 1450; gestorven in 1523; werkzaam te Milaan, en omstreeks 1490 voor de Certosa van Pavia; leerling van Vincenzo Foppa, wiens invloed vooral in zijn vroege werk merkbaar is. Hij heeft een zeer eigen palet en plaatst dikwijls gele gelaatstinten tegen koel wit. Borgognone schilderde omstreeks 1500 te Milaan, blijft opmerkelijk onafhankelijk naast Leonardo en diens volgelingen. Zijn ingetogen vroomheid geeft aan zijn werk een persoonlijk accent.

160. Madonna met het kind. Zij is gekleed in een rood, hooggegord gewaad en groen-blauwen mantel, over het hoofd een grijze doek. Het kind, met de aardige details der kleeding, is onmiddellijk uit het leven genomen. Als achtergrond, rechts een groen gordijn, links een vensteropening met een uitzicht op een smal grachtje, even door de zon verlicht, zooals Borgognone het gaarne schilderde. Ontstaan omstreeks 1510.

H. 50; B. 42.

AMBROGIO DE PREDIS. Werkzaam te Milaan, ongeveer van 1482 tot 1520; leerling van Leonardo, wiens invloed in al zijn werken merkbaar is. Hij schildert gaarne profielportretten, zooals het hier tentoongestelde, dat wellicht zijn meesterwerk mag heeten en die reliefachtig uitkomen tegen een donkeren grond. Omtrent zijn leven is weinig bekend, hoewel hij hofschilder der Sforza's was.

161. Portret van een jeugdige vrouw; in profiel tegen een zwarten achtergrond; gekleed in een nauwsluitend karmijn-rood keurs, roodachtig haar, waardoor heen een zwart en wit fluweelen lintje is gevlochten. Bij de open en eenvoudige uitdrukking sluit de eenvoud der kleeding, het geheel ontbreken van juweelen en sieraden, goed aan.

H. 45. B. 31.

LORENZO DI CREDI. Geboren te Florence in 1459, gestorven aldaar in 1539; leerling van den schilder-beeldhouwer Verrocchio, op wiens atelier hij tot aan den dood van dien meester in 1488 bleef en waar hij de medeleerling was van Leonardo da Vinci. Ook in Credi's later werk blijft de invloed van Verrocchio's werkplaats merkbaar. Maar in tegenstelling met zijn meester kenmerken zijn Madonna's zich door vroomheid en vrouwelijke zachtheid, uiting van het herlevende religieuse gevoel omstreeks 1500.

162. Madonna met het Kind en Johannes. Zij is gezeten op een bank tegen een donkere wand, tusschen twee vensters, die uitzicht geven op een heuvelachtig landschap, waarvan kleur en structuur aan vroegere Vlaamsche meesters doen denken. Haar donker blauwe mantel, geel gevoerd, valt over een fijn geplooid grijs ondergewaad. Johannes, in het bruin gekleed, kijkt ernstig naar haar op. Het kind speelt met een vogel, herinnering aan de vertelling uit een apocryph evangelie, waarin Jezus een vogel tot leven opwekte.

Middellijn 77.

LORENZO COSTA. Geboren te Ferrara omstreeks 1460, gestorven te Mantua in 1535. Leerling van Cosimo Tura. Begaf zich naar Bologna, onderging daar den invloed van Cossa en Ercole de Roberti, later dien van Francia; zijn werk vertoont dan een rythmische samenstelling en heeft een zeker lyrisch karakter. In 1507, na den dood van Mantegna, wordt hij hofschilder der Gonzaga's te Mantua, waar de jonge Correggio veel van hem leerde. Van de tradities van Bologna en Ferrara maakt zijn kunst een geestig gebruik.

163. Heilige Familie. Maria zit op een gebeeldhouwde bank, voor een bleekrood gordijn; het roode onderkleed is even zichtbaar onder den blauwen mantel; achter haar staat Jozef. Stijl, coloriet en gelaatstint kenmerken dit schilderij als een laat werk van den meester.

H. 50; B. 40.

MARCO D'OGGIONO. Geboren omstreeks 1470, gestorven in 1530; werkzaam te Milaan, leerling van Leonardo da Vinci, wiens lichtverdeeling en wiens raadselachtige expressie's hij trachtte na te volgen; maar zijn tegenstelling van licht en donker is veel zwaarder; zijn madonna's missen het ondoorgrondelijke van den grooten meester; zijn coloriet is echter warm en sprekend; voorzoover het mogelijk was het uiterlijk van Leonardo te bereiken, is hij daarin geslaagd.

164. Madonna met het Kind, staande tegen een donker groen gordijn, rechts een landschap; het rossige haar valt neer over een helder blauwen mantel, die oranjekleurig gevoerd is, en waaronder een rood gewaad. In het bleeke gelaat heeft de kunstenaar de droomerigheid van Leonardo pogen te benaderen.

H. 67; B. 54.

FRANCESCO BISSOLO. Geboortedatum onbekend, gestorven in 1554 te Venetië, waar hij voor het eerst vermeld wordt in 1492; werkte onder Giovanni Bellini, in de Sala dell' Maggior Consiglio in het Doge-paleis. Hij bleef geruimen tijd op diens atelier, pastte zich geheel aan bij den stijl van zijn meester, copiëerde dikwijls zijn werken. In een latere periode onderging hij den invloed van Palma Vecchio.

165. Madonna met het Kind en Heiligen. De heilige Antonius, Petrus en Johannes omringen de Madonna, die het kind op schoot houdt. Zij is gekleed in een licht rood, eenigszins gestippeld gewaad, met helder blauwen mantel. Johannes speelt met een lammetje. Als achtergrond een donker begroeide rots en een vergezicht over een blauwachtig landschap, dat overgaat in het wit en blauw van de lucht.

H. 69; B. 89.

LORENZO LOTTO; geboren te Venetië in 1480, gestorven te Loretto in 1556, leerling van Giovanni Bellini. Aanvankelijk houdt hij nog vast aan archaistische tradities, maar met losser techniek en grooter talent dan zijn voorgangers. Hij werkte te Rome en te Bergamo, na 1528 voornamelijk te Venetië, waar hij den invloed onderging van Giorgione, Palma en Titiaan. Hoewel zijn religieuse, bijna mystieke aard hem bij voorkeur altaarstukken deed schilderen, behooren toch zijn portretten tot zijn meest indrukwekkende werken. Met subtiliteit tracht hij zijn modellen te begrijpen, hun innerlijk leven tot uiting te brengen. waarbij hij hen steeds in de zwaarmoedigheid van zijn eigen natuur deelen doet.

166. Portret van een geharnast edelman; staande tegen een donkeren achtergrond, het hoofd omwendend om den toeschouwer aan te zien; het licht speelt op de wapenrusting, tusschen de onderdeelen van het harnas is de rijke, groene wapenrok met goudborduursel zichtbaar; op het borststuk staan gegraveerd de letters UIES. De afgebeelde persoonlijkheid lijkt te verfijnd om het zware harnas en het geweldige zwaard werkelijk gebruikt te hebben. Ontstaan omstreeks 1525.

H. 92,5; B. 70.

GAUDENZIO FERRARI. Geboren omstreeks 1481 te Valduggia in Piemont, gestorven te Milaan in 1546, werkzaam in verschillende kleine plaatsen in Lombardije, maar vertoefde dikwijls te Milaan, waar hij later bleef wonen. Vooral na 1528 is de invloed van zijn leermeester Luini, door wien hij in de sfeer van Leonardo wordt getrokken, in zijn werk zeer duidelijk; door zijn beminnelijke, ietwat naïeve uitdrukkingswijze, door zijn composities, en vooral door zijn coloriet, blijft hij onder de volgelingen van dien meester steeds een eigen positie innemen. Reeds in zijn vroegere werken vindt men een innemend, rossig-blond type, dat ook in zijn Leonardeske periode blijft bestaan.

167. Madonna met het Kind; gezeten voor een begroeide grot, gekleed in een met groen gevoerden, groenachtig blauwen mantel, over een rood gewaad, dat met de rossige tint van het haar en de bleeke huidskleur harmonieert. Twee engelen houden een rood gordijn met gouden sterren als baldakijn boven haar op. Het coloriet, waarin groen en rood overheerschen, is kenmerkend voor den meester,

vooral in de jaren omstreeks 1530. Buitengewoon kunstig is het betrekkelijk kleine oppervlak van dit schilderij met de vier figuren gevuld.

H. 76.5; B. 59.5.

JACOPO CARUCCI DA PONTORMO. Geboren te Pontormo in 1494, gestorven te Florence in 1557. In zijn eerste jeugd ging hij reeds naar Florence, werd leerling van Leonardo da Vinci en Andrea del Sarto, wiens invloed in zijn vroege werken zeer groot was. Melancoliek, zelfs ascetisch van aard, verleent hij aan zijn portretten iets droefgeestig-voornaams. Hofschilder der Medici, wordt hij tevens de portrettist der aristocratie, die hij weergeeft in majestueuse houding, rustig, vriendelijk, maar steeds een afstand accentueerend. Zeer sterk onderging hij, vooral na 1530 den invloed van Michelangelo. Het portret, dat buiten diens aandacht bleef, werd echter door Pontormo op geheel eigen wijze in diens grooten stijl geconcipieerd. De langgerekte verhoudingen, de sobere kleur, getuigen van dien invloed.

168. Portret van een jeugdige dame, wellicht verwant aan het Medici-geslacht, welks wapen de oude lijst versiert; zij draagt een donker olijfgroen keurs met pofmouwen, een wit linnen ondergewaad; achter haar is gedrapeerd een licht bruin gordijn met groene franje. Ontstaan omstreeks 1540. Het samengaan van een imposante compositie en groote terughoudendheid van karakter geeft een bijzondere bekoring aan deze beeltenis.

H. 1.14; B. 78.

JACOPO DA PONTE BASSANO. Geboren omstreeks 1515 te Bassano, in het Venetiaansche gebied, gestorven aldaar in 1592. Te Bassano hield hij vaste woonplaats, hoewel hij veel te Venetië vertoefde; was leerling van zijn vader en werkte later samen met zijn zoons Leandro en Francesco, wier werk soms moeilijk van het zijne te onderscheiden valt. Hij is schilder van landschappen in avondstemming, met uitvoerige stoffage van dieren en keukenvoorwerpen. Als portretschilder onderging hij den invloed van Titiaan en vooral van Tintoretto, die, evenals Veronese, tot zijn Venetiaansche vriendenkring behoorde. Hij werd één der meesters van het Venetiaansche representatieve portret, terwijl hij tevens door zijn portretgroepen uitmunt.

169. Morosina Morosini, een patricische matrone, gehuld in een ruimen mantel van goudbrokaat. Deze is met rose gevoerd, het ondergewaad is van de zelfde kleur; een doorschijnend sluiertje bedekt het hoofd. Ontstaan omstreeks 1590. Na 1595 werd zij nog eens geconterfeit, door Leandro Bassano, in dezelfde houding, echter naar rechts gewend, als tegenhanger van het portret van haar echtgenoot, den toenmaligen doge Marino Grimani. (Beide portretten nu te Dresden).

H. 1.14; B. 97.5.

GIAMBATTISTA MORONI. Geboren te Bondo tusschen 1520 en 1525; hij werd te Brescia leerling van Moretto, maar werkte voornamelijk te Bergamo, waar hij in 1578 stierf. Vooral als portretschilder werd hij hoog geschat; onder zijn modellen verschijnen dikwijls mannen van studie, zooals advocaten; ook de rijke bourgeoisie en de kleine burgerij wordt door hem afgebeeld. Hij geeft hen weer, zooals hij hen gadesloeg in hun dagelijksch leven; houding, gebaar, attributen spreken van het milieu, waar zij uit voortkomen. Zijn portretten in een zilverigen toon gehouden worden het meest gezocht. De hier aanwezige beeltenis is een zijner schoonste werken.

170. Portret van een jonge vrouw; staande tegen een groenachtig grijzen achtergrond, waarover een slagschaduw valt. Zij is gekleed in een kostuum van helder rood atlas, dat wit zijden mouwen vrij laat, die met zwarte guipure versierd zijn; zij draagt een kraag en manchetten van roomkleurig wit en houdt een zwarte waaier in de linker hand. Getooid met een overvloed van juweelen. Haar gelaatsuitdrukking maakt een vriendelijken, zelfs ietwat bevangen indruk.

H. 73.5; B. 65.

PAOLO VERONESE. Geboren te Verona in 1528, gestorven te Venetië in 1588. Na een kort verblijf te Mantua, kwam hij in 1555 te Venetië, waar hij den invloed onderging van Titiaan en Tintoretto. In tegenstelling met deze meesters schildert hij bij voorkeur de vroolijke, lichte zijde van het Venetiaansche leven, heeft een groot talent voor het decoratieve, en wordt op dit gebied het voorbeeld voor Tiepolo. Hij is de schilder van weelderige festijnen in wijdsche zuilengalerijen, waarin het portret-element een groote rol speelt. Zijn achtergronden zijn over het algemeen helderder dan op het hier aanwezige, dat overigens in vrijheid van toets en expressie den meester op zijn best vertoont.

171. Venus met Amor. De vluchtende Amor grijpt angstig den purperen rok van zijn moeder, terwijl zij half toornig, half lachend, naar den vervolger kijkt, en met een achteloos gebaar het goud-blonde haar naar achteren strijkt.

H. 97; B. 71.

FRANS POURBUS, de oude (toegeschreven). Geboren te Brugge in 1545, gestorven te Antwerpen in 1581; leerling van zijn vader Peeter, en van Frans Floris. Als portretschilder behoort hij tot de beste meesters van zijn tijd en dikwijls is zijn werk nauw verwant aan dat van Moro.

172. Portret van een ridder in de orde van Calatrava; volgens een oud opschrift Jean, Prince de Soreau (of Soréas). Een innemend, aristocratisch gezicht. Een geel en zwart gestreept nauwsluitend wambuis vormt zijn kleeding. De schilderwijze doet

even denken aan François Clouet; door Bredius werd het toegeschreven aan Frans Pourbus, door anderen aan Moro.

H. 44; B. 34.5.

JOHANNES VERSPRONCK. Geboren te Haarlem in 1597; gestorven aldaar in 1662; waarschijnlijk aldaar blijvend werkzaam als portretschilder; hij behoorde tot den kring van Frans Hals, onder wiens beste leerlingen hij meetelt. Hij wist den meester te benaderen in opvatting, uitdrukking en coloriet, maar zijn techniek is zorgvuldiger. Vooral uit zijn damesportretten spreekt een geestigheid, welker fijnheid hem alleen eigen was. Het hier aanwezige kinderportret is een van zijn meesterwerken.

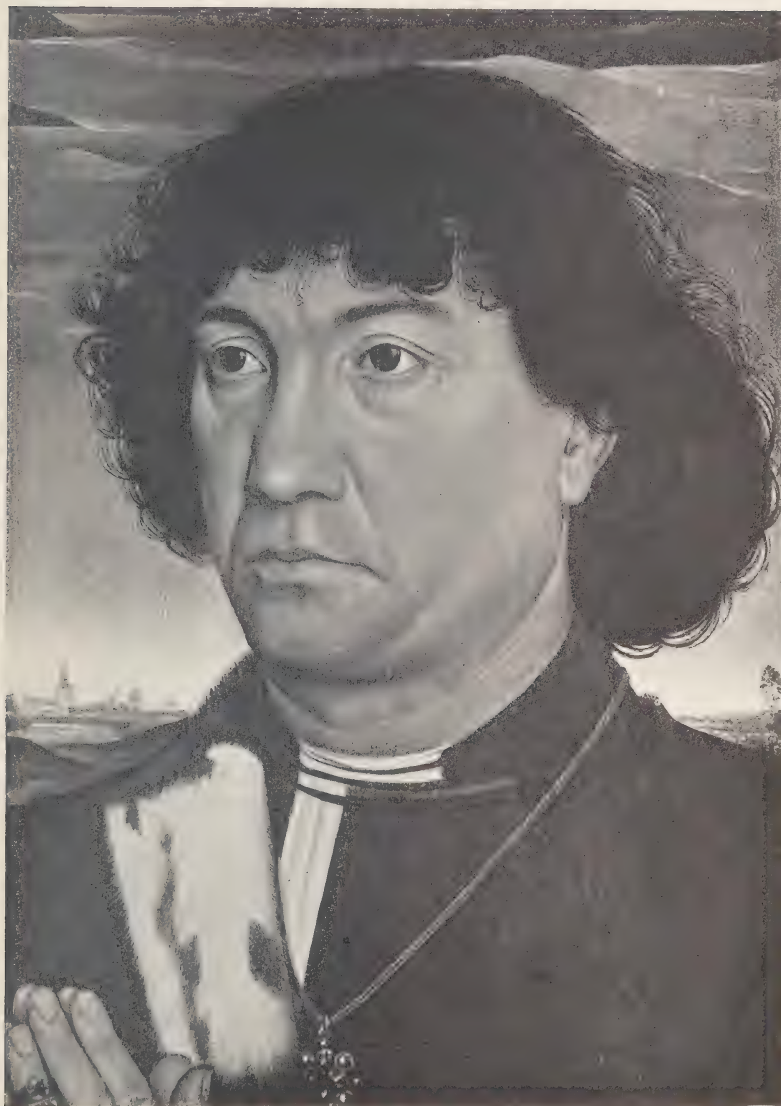
173. Meisjesportret. In het lichtblauw gekleed, met wit veeren waaier in de hand, staande tegen een licht grijzen achtergrond; kanten kraag, manchetten en goud galon zijn met bijzondere aandacht weergegeven. De bruine oogen kijken lachend den toeschouwer aan; een klein trekje om den mondhoek geeft aan het frissche gezicht een ondeugende uitdrukking. Van der Helst imiteerde dit portret in een werk van 1645, thans in de National Gallery te Londen. Gedateerd 1641 en gesigneerd.

H. 82; B. 66.5.

174. REMBRANDT HARMENSZ. VAN RIJN. Zie pag. 22.

Rembrandt's Moeder in de gedaante van de profetes Hanna. Gezeten op een gebeeldhouwd gestoelte, een bleek rood fluweelen mantel over de schouders. Zij leest uit een foliant, en volgt met haar kleine gerimpelde hand de regels; het volle licht valt op de bladen, en op de uitvoerig geschilderde hoofdtooi; het gelaat blijft in de schaduw. Een van de beste werken uit den Leidschen tijd van den meester. Gesigneerd met het monogram en gedateerd 1631.

H. 60; B. 48.

1. HANS MEMLINC.

3a. MEESTER DER BARMHARTIGHEDEN.

6. NOORD-NEDERLANDSCHE SCHOOL, BEGIN ZESTIENDE EEUW.

10. LUCAS VAN LEYDEN (fragment).

10. LUCAS VAN LEYDEN (fragment).

14. FRANS HALS.

18. HERCULES SEGHERS.

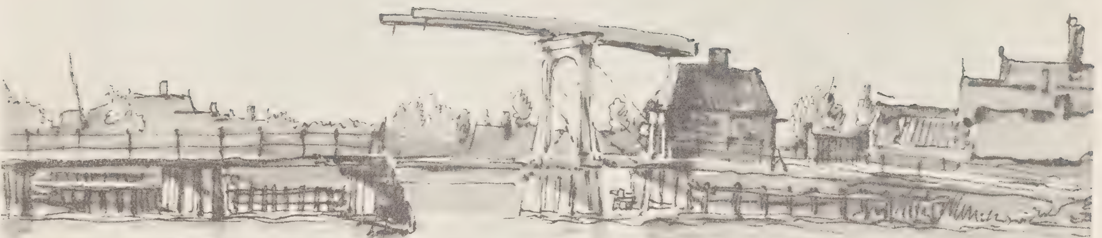
29. ADRIAAN BROUWER.

31. REMBRANDT.

36. REMBRANDT.

40. REMBRANDT.

45. CAREL FABRITIUS.

46. GERARD TERBORCH.

53. BARENT FABRITIUS.

55 JAN STEEN.

61. JOHANNES VERMEER.

64. AERT DE GELDER.

66. MATTHIJS MARIS.

83 GIOVANNI BATTISTA TIEPOLO.

81. FRANCISCO DE GOYA Y LUCIENTES.

87. GRIEKSCHE GRAFVAAS; ACHTSTE EEUW V. CHR.

95. FRANSCH BEELDHOUWWERK UIT HET MIDDEN DER DERTIENDE EEUW.

104. FRANSCHE PENANTTAFEL IN DEN STIJL VAN LODEWIJK XVI.

106. MARIA MET HET KIND JEZUS. TOEGESCHREVEN AAN GIOVANNI TURINI.

108. MARMEREN JONGENSKOP. TOEGESCHREVEN AAN BENEDETTO DA MAJANO.

114. GEBOORTE VAN PEGASUS.
NOORD-ITALIAANSCHE SCHOOL, BEGIN DER ZESTIENDE EEUW.

116. FLORENTIJNSCHE CASSONE UIT HET MIDDEN DER ZESTIENDE EEUW.

120. MARIA-BEELTENIS.
NOORD-NEDERLANDSCHE SCHOOL, MIDDEN DER VIJFTIENDE EEUW.

122 GEBRANDSCHILDERD GLAS.
NOORD-NEDERLANDSCHE SCHOOL, EINDE DER VIJFTIENDE EEUW.

126. MARMEREN BUSTE VAN VINCENT JACOBSZ. COSTER,
DOOR HENDRIK DE KEYSER.

129. ZILVEREN COUPE DOOR ADAM VAN VIANEN.

137. DELFTSCH AARDEWERK UIT DE FABRIEK VAN ROCHUS HOPPESTEYN.

153. CHINEESCH PORSELEIN, WAN LI-PERIODE.

156. FRA ANGELICO.

157. PIER FRANCESCO FIORENTINO.

158. FLORENTIJNSCHE SCHOOL OMSTREEKS 1475.

160. AMBROGIO BORGOGNONE.

161. AMBROGIO DE PREDIS.

166. LORENZO LOTTO.

167. GAUDENZIO FERRARI.

168. JACOPO PONTORMO.

169. JACOPO BASSANO.

170. GIAMBATTISTA MORONI.

171. PAOLO VERONESE.

173. JOHANNES VERSPRONCK.

174. REMBRANDT.

DRUK IPENBUUR & VAN SELDAM, AMSTERDAM

1

GETTY CENTER LIBRARY
3 3125 00758 1081